

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

281- 31/ 18

Београд

дел.бр. 19571 датум: 14.06.2018.

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

МОНИТОРИНГ ЗАВОДА ЗА ИЗВРШЕЊЕ КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА

Извештај о посети ОЗ Ужице

Београд, мај 2018. године

САДРЖАЈ

1. УВОД

- 1.1. Основне напомене
 - 1.1.1. *Мандат НПМ*
- 1.2. Подаци о посети заводу
 - 1.2.1. *Општи подаци о посети*
 - 1.2.2. *Ток посете*
 - 1.2.3. *Сарадња завода са НПМ*
- 1.3. Подаци о заводу
 - 1.3.1. *Општи подаци о заводу / службени подаци*
 - 1.3.2. *Посебни подаци - 2015. године / службени подаци*
 - 1.3.3. *Посебни подаци - на дан посете / службени подаци*
 - 1.3.4. *Локација и архитектура завода*

2. УТВРЂЕНО СТАЊЕ И ПРЕПОРУКЕ

- 2.1. Материјални и други животни услови
 - 2.1.1. *Просторије - спаваонице*
 - 2.1.2. *Заједничке просторије*
 - 2.1.3. *Хигијена у Заводу*
 - 2.1.4. *Закључак о стању смештајних услова у заводу*
- 2.2. Исхрана**
 - 2.2.1. *Кухиња*
 - 2.2.2. *Трпезарија*
 - 2.2.3. *Набавка прехранбених и других ствари за личну употребу*
- 2.3. Правна заштита, безбедност и контрола**
 - 2.3.1. Правна заштита
 - 2.3.1.1. *Информисање о правима и доступност прописа*
 - 2.3.1.2. *Пружање правне помоћи*
 - 2.3.1.3. *Посете браниоца*
 - 2.3.1.4. *Поднесци и притужбе*
 - 2.3.1.5. *Достављање поште*
 - 2.3.2. Безбедност
 - 2.3.2.1. *Повреде безбедности (ванредни догађаји)*
 - 2.3.2.2. *Мере безбедности*
 - 2.3.2.2.1. *Претреси (прегледи) лица, просторија и пакета*
 - 2.3.2.2.2. *Видео надзор*
 - 2.3.2.2.3. *Аларм за позивање страже*
 - 2.3.2.3. *Мере принуде*
 - 2.3.2.4. *Посебне мере*
 - 2.3.2.5. *Дисциплинске мере*
 - 2.3.2.5.1. *Дисциплинска мера упућивања у самицу*
- 2.3.3. *Контрола над радом Завода*

- 2.4. Третман и права лица лишених слободe**
- 2.4.1 Третман осуђених
 - 2.4.1.1. *Организација и едукација запослених у Служби за третман*
 - 2.4.1.2. *Пријем и утврђивање програма поступања / разврставање*
 - 2.4.1.3. *Измена програма поступања / накнадно разврставање*
 - 2.4.1.4. *Додељивање и укидање посебних права*
 - 2.4.1.5. *Остваривање програма поступања (третмански рад)*
 - 2.4.1.6. *Социјална подршка и припрема за отпуст*
- 2.4.2. *Образовање и стручно усавршавање*
- 2.4.3. *Упошљавање*
- 2.4.4. *Слободно време*
 - 2.4.4.1. *Време изван затворених просторија и физичке активности*
 - 2.4.4.2. *Културне и уметничке активности*
- 2.4.5. *Обавештавање*
 - 2.4.5.1. *Штампа*
 - 2.4.5.2. *Телевизија*
 - 2.4.5.3. *Библиотека*
- 2.4.6. *Посете*
- 2.4.7. *Пошиљке и комуникација*
 - 2.4.7.1. *Пакети*
 - 2.4.7.2. *Новчане пошиљке*
 - 2.4.7.3. *Телефонирање*
- 2.4.8. *Верска права*
- 2.4.9. *Пружање подршке и помоћи осуђенима после извршене казне затвора*
- 2.4.10. *Поступање према посебно осетљивим особама*
 - 2.4.10.1. *Малолетници*
 - 2.4.10.2. *Особе са инвалидитетом*
 - 2.4.10.3. *Жене*
- 2.5. Здравствена заштита**
- 2.5.1. *Организација*
 - 2.5.1.1. *Здравствена служба*
 - 2.5.1.2. *Здравствене евиденције*
 - 2.5.1.3. *Праћење здравственог стања*
 - 2.5.1.4. *Просторије за пружање здравствене заштите*
 - 2.5.1.5. *Апотека, подела лекова и терапије*
- 2.5.2. *Лекарски прегледи*
 - 2.5.2.1. *Прегледи по пријему*
 - 2.5.2.2. *Прегледи по захтеву*
 - 2.5.2.3. *Прегледи у посебним случајевима*
- 2.5.3. *Лечење и интервенције*
 - 2.5.3.1. *Лечење и интервенције у Заводу*
 - 2.5.3.2. *Лечење и интервенције ван Завода*
 - 2.5.3.3. *Стоматолошка заштита*
 - 2.5.3.4. *Лечење душевно оболелих лица*
- 2.5.4. *Посебни аспекти здравствене заштите*
 - 2.5.4.1. *Заразне болести*
 - 2.5.4.2. *Болести зависности*
 - 2.5.4.3. *Повређивања*
 - 2.5.4.4. *Штрајк глађу*
 - 2.5.4.5. *Изложеност дуванском диму*
 - 2.5.4.6. *Смртни случајеви*
- 2.5.6. *Здравствени надзор*
 - 2.5.6.1. *Надзор над радом Завода*
 - 2.5.6.2. *Надзор над радом здравствене службе*

1. УВОД

1.1. ОСНОВНЕ НАПОМЕНЕ

1.1.1. МАНДАТ НПМ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамом разговара са тим лицима, и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсманима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица „Секретаријат Националног механизма за превенцију тортуре“, која обавља стручне послове НПМ, чији је мандат одређен чланом 4. Опционог протокола за превенцију тортуре. Секретаријатом руководи секретар НПМ у складу са смерницама заменика Заштитника грађана, задуженог за заштиту права лица лишених слободе.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ², којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеној установи. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

¹ „Сл. лист СЦГ - Међународни уговори“, бр. 16/2005 и 2/2006 и „Сл. гласник РС - Међународни уговори“, бр. 7/2011.

² Потписан 12. децембра 2011. године.

1.2. ПОДАЦИ О ПОСЕТИ ЗАВОДУ

1.2.1. ОПШТИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

УСТАНОВА	Окружни затвор у Ужицу
ВРЕМЕ ПОСЕТЕ	19. и 20. април 2018. године
ОСНОВ ПОСЕТЕ	Послови Националног механизма за превенцију тортуре у складу са чл. 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака („Сл. лист СЦГ - Међународни уговори“, бр. 16/2005 и 2/2006 и "Сл. гласник РС - Међународни уговори", бр. 7/2011)
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана
ВРСТА ПОСЕТЕ	редовна, по Плану посета за 2018. годину
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Посета је најављена
САСТАВ ТИМА ЗА ПОСЕТУ	Јелена Унијат, <i>Заштитник грађана / НПМ</i> Марко Анојчић, <i>Заштитник грађана / НПМ</i> Јелена Самарџић, <i>Заштитник грађана / НПМ</i> Јелена Јелић, <i>Заштитник грађана / НПМ</i>

1.2.2. ТОК ПОСЕТЕ

Национални механизам за превенцију тортуре посете установама у којим се налазе лица лишена слободе обавља у складу са усвојеном методологијом, по којој посета садржи пет фаза.

ФАЗА I: РАЗГОВОР СА УПРАВНИКОМ ЗАВОДА

Посета тима Националног механизма за превенцију тортуре започета је, у оквиру I фазе по утврђеној методологији, разговором са управником Завода.

У уводном излагању, вођа тима Националног механизма за превенцију тортуре указао је на мандат Националног механизма за превенцију тортуре, опште циљеве који се желе постићи, принципе поступања и план посете Заводу.

Управник је представио Завод у општим цртама, и указао на основне проблеме са којима се Завод суочава у раду.

ФАЗА II: ОБИЛАЗАК УСТАНОВЕ

Тим Националног механизма за превенцију тортуре је обишао смештајне капацитете у Заводу: просторије за смештај притвореника, просторије за смештај осуђених и прекршајно кажњених лица, пријемно одељење, просторије за полицијско задржавање, као и просторије за смештај лица под посебним и дисциплинским мерама, затим просторе за шетњу, кухињу и трпезарију, просторије за посете и просторије за пружање здравствене заштите.

ФАЗА III: УТВРЂИВАЊЕ СТАЊА У ПОЈЕДИНИМ ОБЛАСТИМА

Посета тима Националног механизма за превенцију тортуре је, у оквиру III фазе посете по утврђеној методологији, обухватила разговоре са руководиоцима областима рада (начелницима служби) у Заводу о стању у релевантним областима као што су безбедност и инциденти; мере принуде, посебне и дисциплинске мере; права лица лишених слободе и њихов третман; здравствена заштита и сл.

Начелници и друга одговорна лица у Заводу су чланове тима Националног механизма за превенцију тортуре информисали о стању у Заводу и проблемима са којима се суочавају у раду.

Током разговора извршен је увид и копирање документације релевантне за утврђивање стања и поштовања права лица лишених слободе.

Осим разговора и увида и копирања документације, чланови тима Националног механизма за превенцију тортуре су у оквиру III фазе посете обишли поједине посебне просторије референтне за област посматрања.

ФАЗА IV: ИНТЕРВЈУИ СА ЛИЦИМА ЛИШЕНИМ СЛОБОДЕ

Тим Националног механизма за превенцију тортуре је, током посете обавио разговоре са око 40 лица лишених слободе, који су се у време посете налазили у Заводу. Нико од лица, са којима је обављен разговор, није се жалио на било какав облик тортуре или злостављања. Највећи број жалби односио се на материјалне услове у Заводу, обавештавање породице или других блиских лица о пријему у притвор, дужину трајања шетње, остваривање здравствене заштите.

ФАЗА V: ЗАВРШНИ РАЗГОВОР

На крају посете тим Националног механизма за превенцију тортуре указао је на основне утиске о посети, пре свега о поштовању права лица лишених слободе, њиховом третману, здравственој заштити и исхрани, уоченој атмосфери међу осуђенима, односу запослених према тиму Националног механизма за превенцију тортуре, о примедбама које су истакла лица лишена слободе, као и о елементима који могу довести до појаве тортуре, нечовечног или понижавајућег поступања.

1.2.3. САРАДЊА ЗАВОДА СА НПМ

Управа Завода и сва затечена службена лица остварила су пуну сарадњу са тимом НПМ, омогућивши му да несметано обави своју дужност.

Запослени су показали кооперативност, дали одговоре на сва постављена питања, тиму НПМ су омогућили приступ свим просторијама и инсталацијама, фотографисање свих делова Завода без ограничења, као и преглед, увид и фотографисање целокупне тражене документације. Омогућен је и несметан и ненадзиран разговор са свим лицима лишеним слободе по избору чланова тима НПМ.

Поступање управе Завода и свих запослених у смислу стварања услова за рад НПМ, као и недвосмислено исказана критичка свест у односу на пропусте уочене током посете, охрабрује у смислу очекивања да ће уочени недостаци на које је указано у овом извештају бити благовремено отклоњени у складу са објективним могућностима Завода.

1.3. ПОДАЦИ О ЗАВОДУ

1.3.1. ОПШТИ ПОДАЦИ О ЗАВОДУ / службени подаци

НАЗИВ ЗАВОДА	Окружни затвор у Ужицу
АДРЕСА	Наде Матић 2, 31000 Ужице
ТЕЛ / ФАКС / e-mail	031/514 197, факс: 031/513 691 Електронска пошта: uezatvor@uiks.gov.rs
УПРАВНИК ЗАВОДА	Љубиша Вучетић
ВРСТА ЗАВОДА	Окружни затвор
ТИП ЗАВОДА	Полуотворени тип
ОДЕЉЕЊА	Полуотворено одељење
СЛУЖБЕ	Служба за обезбеђење Служба за опште послове
БРОЈ РАДНО АНГАЖОВАНИХ У ЗАВОДУ - у радном односу и по уговору о делу	укупно 33 запослених, од тога: - 1 на пословима третмана - 27 на пословима обезбеђења - 1 на пословима здравствене заштите, од тога: / 1 медицински техничар - 3 на општим пословима, од тога: / 1 дипломирани правник / 1 професионални кувар
ПРЕДВИЂЕН КАПАЦИТЕТ ЗАВОДА	за укупно 84 лица, од тога: - за 36 притвореника - за 24 осуђених - за 24 прекршајно кажњених
ПОСЕБНЕ ПРОСТОРИЈЕ	- за притвор (<i>притворска јединица/одељење</i>) - за пријем (<i>пријемно одељење</i>) - за извршење казне за прекршај - амбуланта - за усамљење и за извршење дисциплинске мере самице - за посете браниоца и посете породице - простор за шетњу

ЕВИДЕНЦИЈЕ (КЊИГЕ) КОЈЕ СЕ ВОДЕ У ЗАВОДУ	Евиденција (књига) ванредних догађаја (инцидената) <i>/ води је дежурна служба</i> Евиденција (књига) примене мера принуде <i>/ води је начелник Службе за обезбеђење</i> Евиденција (књига) примене посебних мера <i>/ води је начелник Службе за обезбеђење</i> Евиденција (књига) дисциплинског кажњавања <i>/ води је правник</i> Евиденција (књига) дисциплинских. мере упућивања у самицу <i>/ води је правник</i> Евиденција (књига) пружања правне помоћи у заводу <i>/ води је правник</i> Евиденција (књига) лекарских прегледа <i>/ води је Здравствена служба</i> Евиденција (књига) контроле квалитета хране <i>/ води је Здравствена служба</i> Евиденција (књига) о лицима која одбијају лечење, храну или воду <i>/ води је здравствена служба</i> Евиденција (књига) повреда на раду <i>/ води је надзорник страже</i>

1.3.2. ПОСЕБНИ ПОДАЦИ / службени подаци из 2017. године

ВАНРЕДНИ ДОГАЂАЈИ (ИНЦИДЕНТИ) У ЗАВОДУ	У 2017. години у Заводу је било: 19 ванредних догађаја, у којима је учествовало 46 лица, а од тога: - 7 насиља међу затвореницима <i>/ у којима је учествовало 16 лица</i> - 25 штрајкова глађу - 1 самоповређивање - 2 проналаска недозвољених предмета <i>/ у којима су учествовала 2 лица</i>
МЕРЕ ПРИНУДЕ У ЗАВОДУ	У 2017. години према 4 лица су примењене мере принуде, гумена палица и физичка снага
ПОСЕБНЕ МЕРЕ У ЗАВОДУ	У 2017. години су према 4 лица одређене посебне мере
ДИСЦИПЛИНСКЕ МЕРЕ У ЗАВОДУ	У 2017. години према 3 лица су изречене дисциплинске мере, и то: - према 1 лицу упућивање у самицу - према 2 лица укор
ПОДНЕТЕ ПРИТУЖБЕ, ЖАЛБЕ и ТУЖБЕ	У 2017. години лица смештена у Заводу нису подносила притужбе, жалбе или тужбе

ПОДНЕТЕ ПРИТУЖБЕ СУДИЈИ ЗА ИЗВРШЕЊЕ КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА	У 2017. години није било притужби притвореника судији за извршење кривичних санкција
ПРУЖЕНЕ ЗДРАВСТВЕНЕ УСЛУГЕ У ЗАВОДУ	У 2017. години у Заводу је 1176 пута пружена здравствена услуга (здравствени прегледи и интервенције)
УПУЋИВАЊЕ У ЗДРАВСТВЕНУ УСТАНОВУ	У 2017. години у лица је 5 упућено ради пружања здравствене заштите ван Завода, и то: - 4 у Специјалну затворску болницу - 1 у друге здравствене установе
СМРТНИ СЛУЧАЈЕВИ	У 2017. години у Заводу није било смртних случајева
ПРАВНА ПОМОЋ	У 2017. години у Заводу ни једанпут није пружена правна помоћ
ПРЕМЕШТАЈИ	У 2017. години 5 лица је премештено у други Завод
ПРЕКИДИ	У 2017. години није било прекидања извршења казне затвора
ПРЕВРЕМЕНА ОТПУШТАЊА	У 2017. години није било превремених отпуштања из Завода

1.3.3. ПОСЕБНИ ПОДАЦИ / службени подаци на дан посете

БРОЈ ЛИС СМЕШТЕНИХ У ЗАВОДУ	Укупно 50 лица, од тога: - 24 у <u>притвору</u> - 26 на извршењу <u>казне затвора</u> , и то: - 21 <u>осуђени</u> , - 5 <u>прекршајно кажњених</u> * 1 <u>ван Завода</u>
БРОЈ ПРИПАДНИКА ПОСЕБНИХ ГРУПА	- 1 <u>странац</u> у притвору
БРОЈ ОСУЂЕНИХ ПОД МЕРАМА	У тренутку посете није било осуђених лица под мерама принуде, дисциплинским или посебним мерама
БРОЈ РАДНО АНГАЖОВАНИХ ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ	Укупно 10 осуђених, од тога 7 у Заводу и 3 ван Завода
БРОЈ ИНФЕКТИВНО БОЛЕЛИХ ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ	Укупно 2 лица, од хепатитиса Ц

2.1. МАТЕРИЈАЛНИ И ДРУГИ ЖИВОТНИ УСЛОВИ

Завод је сачињен од једног више-етажног објекта, у коме су распоређене следеће просторије: просторије-спаваонице за лица лишена слободе, просторија за извршење мере самице/усамљења, заједничких просторија за дневни боравак/трпезарија осуђених и прекршајно кажњених лица, кухиња, просторија за посете, амбуланга и вешерај.

Смештајни капацитет Завода је за укупно 84 лица, од тога 36 места за притворенике, 24 за осуђене и 24 за прекршајно кажњене. У тренутку НПМ посете на смештају у Заводу било је укупно 50 лица лишених слободе, од тога 21 осуђени, 5 прекршајно-кажњених и 24 притворних лица.

2.1.1. Просторије - спаваонице

У Заводу постоје просторије-спаваонице различитих димензија и капацитета. Међутим, предвиђен број лица у просторијама није у складу са важећим стандардима. Наиме, тим НПМ је премерио насумично изабране просторије и утврдио да у просеку на једно лице лишено слободе долази око 2,6 квадратних метара простора (када су сви лежајеви попуњени). Иако у тренутку посете тима НПМ нису сви лежајеви били попуњени, у ситуацији када дође до попуњавања капацитета спаваоница, оне у том случају не би испуњавале минималне стандарде за лични простор који је законом предвиђен за лица лишена слободе. Такође, унутар спаваоницама притворске јединице се налази и мокри чвор који заузима око 1 квадратног метра простора, што додатно смањује квадратуру просторија.

1.

УТВРЂЕНО   У Заводу, када су сви лежајеви попуњени у просторијама-спаваоницама, на једно лице лишено слободе долази око 2,6 квадратног метра простора.
РАЗЛОЗИ   <i>Осуђени има право на смештај који одговара савременим хигијенским условима и месним климатским приликама.</i>³   <i>Спаваоница мора да буде толико пространа да на сваког осуђеног дође најмање осам кубних метара и четири квадратна метра простора.</i>⁴   <i>Минимални стандарди за лични животни простор у затворским установама:</i>   - 6m² за просторију где се смешта једно лице, не рачунајући санитарни чвор - 4m² за просторију где се више лица, не рачунајући санитарни чвор - најмање 2 m ширине, од зида до зида - најмање 2,5 m висине, од пода до плафона.⁵ <i>У заједничким спаваоницама, треба поштовати минималне величине: 10m² за два затвореника, 21m² за пет затвореника, 35m² за седам затвореника и 60m² за дванаест затвореника.</i>⁶
ПРЕПОРУКА   ОЗ Ужице ће обезбедити потребан простор за смештај лица лишених слободе, тако да на једно лице у просторији-спаваоници дође најмање осам кубних метара и четири квадратна метра простора (не рачунајући санитарни чвор, уколико се налази у просторији).

³ ЗИКС, члан 77. став 1, исто Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, члан 15.

⁴ ЗИКС, ("Службени гласник РС", бр. 55/2014), чл. 79. ст. 1 и Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 16. ст. 2.

⁵ Стандарди Животног простора по затворенику у затворским установама Европског комитета, CPT/Inf (2015) 44

⁶ Ibid, став 14.

Просторије-спаваонице притворске јединице су опремљене столовима и клупама за седење, док осуђени имају посебне просторије у функцији дневног боравка.

Влага на зиду уочена је углавном око мокрих чворова. Према службеним наводима, кречење просторија се редовно врши, али влага врло брзо након кречења избије на површину зидова.

Просторије притворске јединице имају мокри чвор са тушем, који је зидом и вратима одвојен од остатка просторије, док осуђена лица користе заједничка купатила. Санитарни уређаји су углавном у добром стању.

Тим НПМ је уочио да мокри чворови у спаваоницама притвора имају висок поплочан степеник, који лицима која се отежано крећу, старима и болеснима, отежава приступ тоалету. На ову околност се и пожалио један старији притвореник.

2.

УТВРЂЕНО

У притворској јединици ОЗ Ужице високи поплочани степеници стварају потешкоће приликом уласка у тоалет лицима која се отежано крећу.

РАЗЛОЗИ

Просторије морају имати примерене санитарне уређаје и средства за личну хигијену.⁷

Просторије у заводу морају имати примерену санитарну опрему која омогућава обављање физиолошких потреба у чистим условима кад год то осуђени жели, уз обезбеђење приватности.⁸

⁷ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 79. ст. 2.

⁸ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора ("Сл. гласник РС", бр. 110/14 и 79/16), чл. 16. ст. 6.

Затвореници морају имати приступ санитарним просторијама које су хигијенски исправне и поштују приватност.⁹

ПРЕПОРУКА

ОЗ Ужице ће у притворској јединици лицима која се отежано крећу олакшати приступ тоалету.

Просторија - спаваоница која се користи за спровођење мера самнице и посебне мере усамљења је добром стању. У просторији се, поред фиксираног лежаја и радијатора, налази и мокри чвор, зидом и вратима одвојен од остатка просторије. Просторија има прозор, као и адекватно вештачко осветљење.

Сви лежајеви које је тим НПМ видео током обиласка су у добром стању, међутим душеци су углавном дотрајали. Лица лишена слободе могу да користе и своју постељину.

3.

УТВРЂЕНО

У Заводу су душеци углавном дотрајали.

РАЗЛОЗИ

Сваки осуђени има право на засебан лежај.¹⁰

Сваком осуђеном се обезбеђује посебан лежај са постељином. Постељина се састоји од: душека, јастука, јастучнице, чаршава, ћебади и навлаке за ћебе.¹¹

У Заводима ће се свим лицима лишеним слободе омогућити засебан лежај.¹²

ПРЕПОРУКА

ОЗ Ужице ће заменити све дотрајале душеке.

Све просторије имају адекватну природну и вештачку светлост. Прозори се налазе у свакој просторији и отварају се, тако да је омогућен доток свежег ваздуха. Такође, у свакој просторији се налази и грејно тело – радијатор.

⁹ Европска затворска правила, прав. 19.3.

¹⁰ Закон о извршењу кривичних санкција, члан 79. став 3.

¹¹ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, члан 18. став 1. и 2.

¹² Препорука Заштитника грађана, 12 - 2611 / 10

2.1.2. Заједничке просторије

У Заводу постоје две заједничке просторије у функцији дневног боравка и трпезарије. Једна је за лица из затвореног, а друга за лица из полуотвореног одељења.

Дневни боравци су опремљени столовима и клупама за седење, као и телевизором и електричном плочом за кување. Имају довољан доток природне светлости, као и адекватно вештачко осветљење.

Осуђена и прекршајно кажњена лица пуше у ходницима, док је у спаваоницама пушење забрањено. Међутим, у притвору су у истим спаваоницама смештени и пушачи и непушачи.

4.

УТВРЂЕНО   У притвору пушачи и непушачи нису раздвојени по спаваоницама.
РАЗЛОЗИ   <i>Нико не сме угрозити телесно и душевно здравље осуђеног.¹³</i>   <i>Осуђени има право на смештај који одговара савременим здравственим, хигијенским и просторним условима и месним климатским приликама.¹⁴</i>   <i>Забрањено је пушење у соби за спавање, просторијама за дневни боравак, трпезарији и у радним просторима где постоји могућност избијања пожара. У заводу постоји простор који је одређен за пушење.¹⁵</i>   <i>Непушачи на извршењу казне затвора и у притвору биће смештени одвојено од пушача, односно у просторије у којима се не пуши.</i>   <i>Непушачи који су на извршењу казне затвора и у притвору, а тренутно су смештени заједно са пушачима, односно у просторије у којима се пуши, без одлагања ће бити премештени у просторије у којима се не пуши, односно смештени одвојено од пушача.</i>   <i>У просторијама у којима су смештени непушачи на извршењу казне затвора и у притвору, односно у просторијама у којима се не пуши, на видном месту ће бити истакнут знак забране пушења.¹⁶</i>

Прекршајно кажњена лица се смештају у одвојене спаваонице, али готово цео дан проводе у просторији за дневни боравак заједно са осуђеним лицима.

5.

УТВРЂЕНО   Прекршајно кажњени су готово у сталном контакту са осуђенима.
РАЗЛОЗИ   <i>Кажњени се распоређује на извршење казне затвора у посебном одељењу завода, одвојено од осуђених за кривична дела.¹⁷</i>

Такође, у недостатку слободних просторија-спаваоница, лица која се задржавају у Заводу до 48 сати по налогу тужиоца по основу Законика о кривичном поступку¹⁸, смештају се у неку од просторија-спаваоница заједно са осталим притвореницима. Од почетка године до дана посете 70 задржаних лица је боравило у ОЗ Ужице и о њима се у Дежурној служби води посебна евиденција у коју се

¹³ ЗИКС, чл. 76, ст. 2.

¹⁴ ЗИКС, чл. 77, ст. 1.

¹⁵ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 22.

¹⁶ Препорука Заштитника грађана 12-1558/2009

¹⁷ Закон о извршењу кривичних санкција („Сл. гласник РС“, бр. 55/2014), члан 216. став 1.

¹⁸ "Сл. гласник РС", бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014. У даљем тексту: ЗКП.

уписују име, број решење о одређивању задржавања, време пријема и кривично дело за које се сумња да су учинили. Полицијски службеници не улазе у одељења за смештај лица, већ током задржавања бораве у Дежурној служби, а комплетно престапање према задржанима је препуштено Служби за обезбеђење Завода.

6.

УТВРЂЕНО

У Заводу се лица, којима је одређено полицијско задржавање, смештају у исте просторије-спаваонице заједно са притвореницима.

РАЗЛОЗИ

Полицијски службеници задржавају лице у службеним просторијама полиције за задржавање или у за то одређеним просторијама надлежних органа правосуђа. Ако је лице задржано у просторијама органа правосуђа мора бити физички одвојено од притворених лица и лица која су на издржавању казне.¹⁹

ПРЕПОРУКА

ОЗ Ужице неће лица којима је одређено полицијско задржавање смештати у исте просторије – спаваонице заједно са притвореним лицима.

Притвореници немају просторију за дневни боравак, тако да у спаваоницама проводе највећи део дана.

7.

УТВРЂЕНО

У Заводу не постоје заједничке просторије за дневни боравак за притворенике.

РАЗЛОЗИ

Притвореник борави у заводу под истим условима као и осуђено лице, ако Законом о кривичном поступку није друкчије одређено.²⁰

Осуђенима се обезбеђује простор за дневни боравак.²¹

Затвореници не могу једноставно бити остављени да недељама, можда чак и месецима, чаме затворени у својим ћелијама, без обзира како добри били материјални услови унутар самих ћелија. Европски комитет за спречавање мучења сматра да би требало тежити да се осигура да лица у притворским јединицама буду у могућности да проведу разуман део дана (8 сати или више) изван својих ћелија, укључени у сврсисходне активности разноликог карактера.²²

Осуђенима се обезбеђује простор за дневни боравак. У простору за дневни боравак обезбеђује се довољан број столица и одговарајући број столова према броју осуђеника који га користе. Простор за дневни боравак има техничке услове за коришћење радио и телевизијског апарата.²³

Осуђени има право на смештај који одговара савременим хигијенским условима и месним климатским приликама. Разврставање осуђеног у просторије за заједнички боравак и спаваонице спровешиће се уз брижљиву оцену свих околности и података евидентираних у пријемном одељењу, посебно имајући у виду узраст, личне особине и склоности, као и друга својства од којих зависи међусобни утицај и опасност од међусобног физичког и психичког угрожавања.²⁴

¹⁹ Правилник о полицијским овлашћењима, члан 28. став 2.

²⁰ ЗИКС, ("Службени гласник РС", бр. 55/2014), чл. 239.

²¹ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 16. став 3.

²² Извод из 2. Општег извештаја Европског комитета за спречавање мучења, *CPT/Info* (92) 3.

²³ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, члан 16.

²⁴ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 77. ст. 1 и 2.

У Заводу постоји једно шеталиште за сва лица лишена слободе. Шеталиште је бетонско и није опремљено справама за вежбање, нити спортским реквизитима. Шеталиште је прекривено надстрешницом испод које се налази само клупа за седење.

Просторија за посете лица лишених слободе постоји и налази се на улазу у смештајни део лица лишених слободе. Просторија је мала и у њој се налазе 4 клупе за седење, две у делу за лица лишена слободе и две у делу за посетиоце. Простор је подељен стакленим паравном ради затворених посета притворених лица, док се параван помера када су посете осуђених и прекшајно – кажњених лица. Посебна просторија за посете блиских лица не постоји.

8.

УТВРЂЕНО

Завод нема посебну просторију за посете блиских лица.

РАЗЛОЗИ

Осуђени има право да једном у два месеца борави с брачним другом, децом или другим блиским лицем три часа у посебним просторијама завода.²⁵

Посебна просторија Завода мора бити довољно пространа, загрејана, осветљена, са потребним намештајем, купатилом и прилагођена за боравак деце.²⁶

²⁵ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 94. ст. 1.

²⁶ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 48. ст. 2.

ПРЕПОРУКА

ОЗ Ужице ће обезбедити и адекватно опремити посебну просторију за посете блиских лица.

2.1.3. Хигијена у Заводу

Хигијена у целом Заводу је на задовољавајућем нивоу. Према службеним наводима, као и наводима лица лишених слободе, постељина у Заводу се мења и пере једном у две недеље. Такође, лицима којима је то потребно обезбеђује се одећа према годишњим добима, као и хигијенски пакети и хемијска средстава за одржавање хигијене просторија у којима лица бораве. Приликом разговора са лицима лишеним слободе, ове информације су и потврђене.

Туширање осуђеним лицима је омогућено стално, у заједничким купатилима у блоку у којем су смештени, а притворенима у мокром чвору у оквиру спаваоница.

2.1.4. Закључак о стању смештајних услова у Заводу

На основу анализе описаног стања смештајних капацитета зграде Окружног затвора у Ужицу може се закључити да се овај Завод налази на неадекватној локацији, у центру града, као и да је објекат у свом пуном капацитету пренасељен. Због уочених недостатака и услед неадекватних архитектонских решења, у Заводу није могуће обезбедити адекватне смештајне услове за лица лишена слободе, нити спровести квалитетан и свеобухватан третмански рад са осуђенима и на одговарајући начин омогућити им остваривање загарантованих права. Из наведених разлога, у делу Извештаја који се тиче смештаја у неким случајевима само су констатовани појединачни недостаци и наведени важећи прописи и стандарди у погледу смештаја осуђених и притворених лица.

9.

УТВРЂЕНО:

Постојећи објекат у Окружном затвору у Ужицу је неуслован и у њему се не може спроводити извршење кривичних санкција у складу са важећим прописима и стандардима.

ПРЕПОРУКА

Управа за извршење кривичних санкција ће спровести мере и активности како би се за потребе ОЗ Ужице обезбедио одговарајући објекат за смештај лица лишених слободе у којем ће материјални услови бити у складу са важећим прописима и стандардима.

2.2. ИСХРАНА

У Заводу је запослен један професионални кувар, у радном односу на неодређено време. Помоћне послове у припреми хране врше осуђени. Лица ангажована на припреми хране имају важеће санитарне књижице. Према службеним наводима, када је кувар одсутан (услед коришћења дана годишњег одмора, боловања...) Завод по уговору ангажује другог куvara који је раније радио у Заводу, а сада је у пензији.

Јеловници су доступни на увид лицима лишеним слободе и потписани су од стране шефа кухиње, лекара и управника. Постоје углавном 3 до 4 јеловника и то: редовни, дијетални (за дијабетичаре), верски (прилагођен особама муслиманске вероисповести), као и посни.

Намирнице се чувају у адекватним условима. Набављају их преко централних јавних набавки које обезбеђује Управа за извршење кривичних санкција.

НПМ је извршио увид у недељни јеловнике и утврдио да је готово свакодневно заступљено месо, млечни производи, поврће, а воће једном недељно.

2.2.1. Кухиња

Кухиња се налази у приземљу Завода. Иако је зграда стара, кухиња делује одржавано, влага није приметна, а хигијена просторије и опреме је задовољавајућа. Према наводима управника, у претходном периоду су тражена средства за адаптацију кухиње. У фрижидеру су затечени узорци хране који се чувају. Кухиња је опремљена адекватном опремом. Санитарни преглед воде и радних површина редовно врши Завод за јавно здравље.

2.2.2. Трпезарија

У Заводу постоје два дневна боравка, један је на блоку код осуђених из В третмана, а други на блоку код осуђених из Б третмана и прекршајно кажњених. Наведене просторије су адекватно опремљене столовима и клупама за седење, тако да се у њима врши и подела obroка.

2.2.3. Набавка прехранбених и других ствари за личну употребу

У Заводу не постоји кантина, већ је закључен уговор са добављачем, тако да се лица лишена слободе сваког четвртка или петка снабдевају намирницама, на основу поруџбина.

Лица лишена слободе су изразила незадовољство због немогућности да се изврши увид у цене артикала, односно, лицима лишеним слободе није обезбеђен списак артикала са ценама, а не добијају ни фискални рачун након куповине. Такође, омогућено им је само једном недељно да изврше куповину.

10.

УТВРЂЕНО

У Заводу лицима лишеним слободе није омогућен увид у цене артикала, а и набавка се омогућава само једном недељно.

РАЗЛОЗИ

Осуђеном се омогућава да о свом трошку, радним даном, два пута недељно, из продавнице - кантине завода набавља прехранбене и друге ствари за личну употребу. Радно време кантине и цене у кантини морају бити одређени и истакнути.

Приликом снабдевања кантине уважавају се оправдани захтеви осуђених. Ако у кантини завода није могуће обезбедити одговарајуће ствари, завод обезбеђује набавку ствари на други одговарајући начин.

Осуђени може месечно набављати прехранбене и друге ствари за личну употребу у висини износа просечне зараде у Републици Србији за претходни месец.²⁷

ПРЕПОРУКА

ОЗ Ужице ће лицима лишеним слободе омогућити увид у цене артикала, као и набавку ствари преко списка два пута недељно, данима који нису један за другим.

²⁷ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 35.

2.3. ПРАВНА ЗАШТИТА, БЕЗБЕДНОСТ И КОНТРОЛА

2.3.1. ПРАВНА ЗАШТИТА

2.3.1.1. Информисање о правима и доступност прописа

Лица лишена слободe се о правима и обавезама које имају током боравка у Заводу упознају усменим путем током боравка у пријемном одељењу, о чему дају писмену изјаву, која се чува у њиховом кумулативном досијеу. У спаваоницама ни у ходницима нису уочени информатори о Заводу нити правила кућног реда, већ се они налазе дневним боравцима. У Заводу не постоји библиотека, па се приступ прописима остварује путем захтева за правну помоћ или других интерних поднесака.

Затвореници са којима су обављени разговори су углавном били упознати са процедурама које важе у Заводу.

2.3.1.2. Пружање правне помоћи

У ОЗ Ужице је запослена једна дипломирана правница, која је распоређена на радно место у матичној евиденцији. Према њеним наводима, правна помоћ лицима лишеним слободe се пружа усмено. У претходном упитнику Завода је наведено да током 2017. године ни једанпут није пружена правна помоћ.

О пружању правне помоћи се не води посебна евиденција. НПМ сматра да вођење евиденција, независно од њихове врсте, доприноси добром управљању институцијом, представља гаранцију заштите основних права затвореника и помаже оптимизацији управљања подацима у циљу индивидуализације програма поступања.

11.

<i>УТВРЂЕНО</i>   ОЗ Ужице не води евиденцију пружања правне помоћи.
<i>РАЗЛОЗИ</i>   <i>Евиденције о поступцима и догађајима од значаја за извршење кривичних санкција и мера, евиденције о особама које посећују завод или лица лишена слободe воде се кроз помоћне књиге. Помоћне књиге су: ... евиденција пружања помоћи у заводу....²⁸</i>
ПРЕПОРУКА   ОЗ Ужице ће успоставити и водити евиденцију пружања правне помоћи лицима лишеним слободe.

2.3.1.3. Посете браниоца

Просторије за посете браниоца су исте просторије које се користе и за посете породице. По правилу, између браниоца и браћеника је стакло и они комуницирају преко телефона, а на захтев браниоца стакло се подигне, како би се остварио непосредан контакт. Ова просторија је под видео надзором.

2.3.1.4. Поднесци и притужбе

У евиденцији поднесака лица лишених слободe, у периоду од 5. фебруара до 19. априла 2018. године уписано је 557 различитих поднесака. С обзиром да се у ову евиденцију уписују сва предата писмена, рачунајући, на пример, и приватна писма, ово не представља укупан број поднесака заводским службама, о чему се не води посебна евиденција. На захтеве и молбе се углавном не

²⁸ Закон о извршењу кривичних санкција ("Сл. гласник РС", бр. 55/14), чл. 10. ст. 1. и 2.

одговара писмено, већ се или испуни молба или се подносилац усмено обавести о немогућности да се то уради. Службеници и лица лишена слободе су у разговорима са тимом НПМ навели да се захтевима удовољава у највећој могућој мери.

На захтеве и молбе из поднесака би требало одговорити писмено и образложено, нарочито уколико поједином захтеву или молби није удовољено. На овај начин подносилац се упознаје са разлозима за то, на основу чега може размотрити предузимање активности у циљу заштите својих права, ако сматра да су му она прекршена.

12.

УТВРЂЕНО   У ОЗ Ужице лица лишена слободе не добијају увек писмене и образложене одговоре на интерне поднеске.
РАЗЛОЗИ   <i>Уколико се захтев не усвоји или притужба одбије, затворенику ће се навести разлози за то, а затвореник има право да се жали независном органу.²⁹</i>   <i>Осуђени се може, ради остваривања својих права, поднеском обратити начелнику или другом овлашћеном лицу из одговарајуће службе завода.</i>   <i>Лице из става 1. овог члана дужно је да у року од пет дана од дана предаје поднеска, писмено и образложено одговори на поднесак осуђеног.³⁰</i>
ПРЕПОРУКА   ОЗ Ужице ће писмено и образложено одговарати на поднеске лица лишених слободе.

Лица лишена слободе су навела да редовно виђају управника и начелника Службе за обезбеђење и да им се углавном могу обратити уколико им је нешто неопходно.

О притужбама се води посебна евиденција, увидом у коју је утврђено да је последња поднета 2014. године. Приликом разговора тима НПМ са осуђеним лицима, они нису имали значајнијих притужби на поступање према њима нити на услове у Заводу.

2.3.1.5. Достављање поште

Лица лишена слободе поднеске предају тако што их стављају у импровизоване преградке постављене са унутрашњих страна врата спаваоница. Писмена се остављају у преградке по правилу без коверти и скупљају се приликом вечерњих обилазака. Прикупљени поднесци се евидентирају у књизи која се води у Дежурној служби, у коју се уписују: редни број поднеска, датум уписа у евиденцију, потпис службеника који је примио поднесак, назив поднеска (молба, писмо...) и име подносиоца. Након тога, поднесци који се упућују ван завода се копирају, па се копије са потврдом о предаји Заводу уручују подносиоцима, а оригинали се пакују у коверте, уписују у књигу поште и шаљу примаоцима. Са друге стране, поднесци који су упућени заводским службама се достављају оним службеницима који по њима поступају и за њих се не издају потврде о предаји. Лица са којима су обављени разговори су навела да потврде о предаји поднесака упућених ван Завода добијају у року од око 20 минута.

НПМ налази да је процедуру подношења поднесака потребно унапредити како би се обезбедили поверљивост преписке, ажурност у поступању и довољно могућности за исказивање евентуалних проблема.

²⁹ Европска затворска правила, прав. 70.3.

³⁰ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 126. ст. 1. и 2.

Писмена која се упућују ван Завода, изузимајући поднеске по којима је Завод у обавези да поступи пре достављања примаоцу,³¹ би по правилу требало да се предају службеним лицима у затвореним ковертама, а без коверти само ако подносилац тако одабере, како службеници који имају непосредно поступају према лицима лишене слободе не би били у могућности да филтрирају жалбе и друге поднеске. Да би се ово обезбедило, лицима лишеним слободе у ОЗ Ужице би требало омогућити да набаве коверте и сами упакују поднеске које желе да пошаљу. Потврда о предаји, уместо уписивања на самом поднеску, би се састављала на посебном обрасцу, који би се уручивао подносиоцу након предаје.

13.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Ужице поднесци који се упућују ван Завода се по правилу предају ван коверти.

РАЗЛОЗИ

*Сваки затвореник има право да поднесе захтев или жалбу у вези поступања према њему или њој, без цензуре у погледу садржине, централној управи затвора и судским или другим надлежним органима.*³²

*Требало би успоставити механизме који ће осигурати да затвореници могу да поднесу захтеве или жалбе безбедно и, ако то тражи подносилац жалбе, на поверљив начин. Затвореник или друго лице из става 4. правила 56. не сме бити изложен на било који ризику од освете, застрашивања или других негативних последица због тога што је поднео захтев или притужбу.*³³

*Ефикасни жалбени и инспекцијски поступци представљају основне гаранције против злостављања у затворима. Затвореницима треба омогућити путеве за улагање жалбе, како унутар тако и изван затворског система, укључујући и могућност поверљивог приступа одговарајућим властима.*³⁴

*Требало би обезбедити директан и поверљив приступ жалбеним органима (нпр. инсталирањем закључане кутије за жалбе доступне подносиоцима жалбе на одговарајућим локацијама, које ће отворити само особе посебно постављене за осигурање поверљивости жалби). Особље које има лица лишене слободе директно у њиховој надлежности не би требало да буде у могућности да филтрира жалбе.*³⁵

*Завод издаје осуђеном потврду о пријему поднеска која садржи име пошиљаоца, датум и број под којим је заведено писмо.*³⁶

Осуђени има неограничено право на дописивање о свом трошку.

*У случају сумње да се писмена кореспонденција користи за слање и примање недозвољених ствари, писмо упућено осуђеном, као и писмо које он упућује, отвориће се у његовом присуству и прегледати. Недозвољене ствари ће се одузети.*³⁷

*Осуђени прима и шаље писмо у затвореној коверти. Пријем и отпремање поште врши се преко завода. Уколико постоји сумња да се у коверти налази недозвољена ствар, коверта ће се отворити и прегледати у присуству осуђеног који је шаље или прима, а недозвољене ствари ће се одузети.*³⁸

*Осуђени може без ограничења и надзора упућивати поднеске браниоцу, судовима, Заштитнику грађана или другим државним органима и међународним органима и организацијама за заштиту људских права. Осуђени поднеске прима и упућује преко завода у затвореној коверти, о свом трошку, о чему се издаје потврда.*³⁹

³¹ На пример жалбе против првостепених решења или молбе за условни отпуст.

³² Стандардна минимална правила Уједињених нација о поступању према затвореницима (Нелсон Мендела правила), усвојена 17.12.2015, прав. 56. ст. 3.

³³ Нелсон Мендела правила, прав. 57. ст. 2.

³⁴ Стандарди ЦПТ: Издржавање затворске казне, пар. 54.

³⁵ Стандарди ЦПТ: Притужбени механизми, ЦПТ/Инф (2018) 4, пар. 84.

³⁶ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 86. ст. 3.

³⁷ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 86. ст. 3.

³⁸ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 36. ст. 4. и 5.

³⁹ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 37. ст. 1. и 3.

Притворенику се предаје потврда о предатој писменој пошиљци, која садржи име и презиме пошиљаоца, датум пријема и број под којим је заведена.⁴⁰

ПРЕПОРУКА

У Окружном затвору у Ужицу, писмене пошиљке (писмена) лица лишених слободе, осим оних које су упућене Заводу или по којима је Завод законом обавезан да поступи, службена лица ће примати од лица (пошиљаоца) у затвореним ковертама и пошиљаоцу ће уручивати потврде о предаји писмена.

Уколико постоји сумња да се у коверти налази недозвољена ствар, коверту ће службено лице отворити и прегледати у присуству пошиљаоца, не остварујући том приликом увид у садржину писмена, о чему ће сачинити службену белешку.

Лица лишена слободе би исто тако требало да добијају потврде и о предаји интерних поднесака, односно поднесака по којима поступају заводске службе. Ово би отклонило могућност евентуалних занемаривања појединих захтева или непотребног одуговлачења у поступању по њима.

14.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Ужице лица лишена слободе не добијају потврде о предаји писмена која се подносе Заводу (интерних поднесака).

РАЗЛОЗИ

Постојаће заштитне мере како би се осигурало да затвореници могу да подносе захтеве или притужбе безбедно и, ако то затражи подносилац, на поверљив начин. Затвореник или друга особа наведена у 4. параграфу 56. правила не смеју бити изложени ризику од одмазде, застрашивања или других негативних последица због подношења захтева или притужбе.⁴¹

Ефикасни жалбени и инспекцијски поступци представљају основне гаранције против злостављања у затворима. Затвореницима треба омогућити путеве за улагање жалбе, како унутар тако и изван контекста затворског система, укључујући и могућност поверљивог приступа одговарајућим властима.⁴²

Поднесак притвореник подноси у три примерка, од којих се један упућује управнику завода, један остаје код притвореног, а један се улаже у лични лист притвореног.

Притворенику се предаје потврда о предатом поднеску, која садржи име и презиме подносиоца, датум пријема и број под којим је заведен.⁴³

Поднесак, притужбу и жалбу осуђени подноси у три примерка, од којих се један упућује надлежном органу, један остаје код осуђеног, а један се улаже у лични лист осуђеног.⁴⁴

ПРЕПОРУКА

У Окружном затвору у Ужицу лица лишена слободе ће поднеске, притужбе и жалбе подносити у три примерка, од којих ће се један упутити надлежном органу, један остати код лица, а један уложити у његов лични лист.

На примерку који остаје код лица лишеног слободе ће се уписивати датум пријема и име службеног лица које је примило писмено.

Поверљив разговор са управником Завода је још један начин на који лице лишено слободе може да изнесе одређени проблем, уколико сматра да не може да буде решен обраћањем заводским

⁴⁰ Правилник о извршењу мере притвора ("Сл. гласник РС", бр. 132/14), чл. 54. ст. 3.

⁴¹ Нелсон Мандела правила, прав. 57.2.

⁴² Издржавање затворске казне, Стандарди ЦПТ, II Општи извештај ЦПТ/Инф (92) 3, пар. 54.

⁴³ Правилник о извршењу мере притвора, чл. 57.

⁴⁴ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 57.

службама или службеницима који имају непосредан контакт са њим, нарочито уколико је проблем у њиховом поступању. Захтеве за поверљиве разговоре са управником лица лишена слободе у ОЗ Ужице предају на исти начин као и друге поднеске и они се после завођења у књизи у Дежурној служби прослеђују управнику. Лицима би требало омогућити да ове захтеве поднесу у потпуној поверљивости.

15.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Ужице не постоји могућност да се захтеви лица лишених слободе за поверљиве разговоре са управником Завода поднесу преко посебног сандучета.

РАЗЛОЗИ

Постојаће заштитне мере како би се осигурало да затвореници могу да подносе захтеве или притужбе безбедно и, ако то затражи подносилац, на поверљив начин. Затвореник или друга особа наведена у 4. параграфу 56. правила не смеју бити изложени ризику од одмазде, застрашивања или других негативних последица због подношења захтева или притужбе.⁴⁵

Поверљивост у вези са захтевом или притужбом ће се сачувати ако то затражи подносилац притужбе.⁴⁶

Затвореници ће, појединачно или као група, имати довољно могућности да поднесу захтеве или притужбе управнику затвора или другом надлежном органу.⁴⁷

Ефикасни жалбени и инспекцијски поступци представљају основне гаранције против злостављања у затворима. Затвореницима треба омогућити путеве за улагање жалбе, како унутар тако и изван контекста затворског система, укључујући и могућност поверљивог приступа одговарајућим властима.⁴⁸

Требало би обезбедити директан и поверљив приступ жалбеним органима (нпр. инсталирањем закључане кутије за жалбе доступне подносиоцима жалбе на одговарајућим локацијама, које ће отварати само особе посебно постављене за осигурање поверљивости жалби). Особље које има лица лишене слободе директно у њиховој надлежности не би требало да буде у могућности да филтрира жалбе.⁴⁹

Притвореник који захтева да се непосредно обрати управнику завода и да са њим усмено разговара, писмени захтев доставиће преко посебног сандучета.

Управник завода ће обавити разговор са притвореником. Уколико наведени разлози немају поверљив карактер упутитиће га на Законом и овим правилником прописан начин остваривања и заштите права.⁵⁰

Осуђени који захтева да се непосредно обрати управнику завода и да са њим усмено разговара, писмени захтев доставиће преко посебног сандучета.

Управник завода ће обавити разговор са осуђеним. Уколико наведени разлози немају поверљив карактер упутитиће га на Законом и овим правилником прописан начин остваривања и заштите права.⁵¹

ПРЕПОРУКА

У ОЗ Ужице лицима лишеним слободе ће се омогућити да писмене захтеве за поверљиве разговоре са управником Завода достављају преко посебног сандучета.

Сандуче за захтеве лица лишених слободе за поверљиве разговоре са управником Завода биће доступно свим лицима лишеним слободе, означено да је за ту намену, закључано и његов кључ ће се налазити искључиво код управника.

Управник ће приликом обиласка Завода проверавати садржину посебног сандучета и узимати у рад захтеве који су на овај начин достављени.

⁴⁵ Нелсон Мандела правила, прав. 57.2.

⁴⁶ Скуп принципа Уједињених нација за заштиту свих лица у детенцији или затвору, принц. 33.3.

⁴⁷ Европска затворска правила, прав. 70.1.

⁴⁸ Стандарди ЦПТ: Издржавање затворске казне, ЦПТ/Инф (92) 3, пар. 54.

⁴⁹ Стандарди ЦПТ: Притужбени механизми, ЦПТ/Инф (2018) 4, пар. 84.

⁵⁰ Правилник о извршењу мере притвора ("Сл. гласник РС", 132/14), чл. 58.

⁵¹ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 55.

2.3.2. БЕЗБЕДНОСТ

2.3.2.1. Повреде безбедности (ванредни догађаји)

У писаном извештају Завода наведено је да је у 2017. години било 19 ванредних догађаја, у којима је учествовало 46 лица, и то 7 насиља међу затвореницима (у којима је учествовало 16 лица), 25 штрајкова глађу,⁵² 1 самоповређивање и код 2 лица су пронађени недозвољени предмети. Од почетка 2018. године до момента посете било је 4 ванредна догађаја.

Увидом у документацију о ванредним догађајима, утврђено је да се о њима састављају извештаји који се уз пратећу документацију ажурно достављају оперативном центру Управе за извршење кривичних санкција. У извештајима се наводе кратак опис догађаја, подаци о учесницима, последице догађаја и предузете мере,

2.3.2.2. Мере безбедности

2.3.2.2.1. Претреси (прегледи) лица, просторија и пакета

О претресима просторија се води евиденција, у коју се уписују датум претреса, број спаваонице или име затвореника који се претресају, тип претреса, пронађени предмети и службеници који су обавили претрес.

Приликом претреса спаваоница претресају се и лица која у њима бораве, а њихов претрес се обавља испред спаваонице, у ходнику. Претрес лица приликом пријема у Завод се обавља у дежурној служби. Лица лишена слободе нису имали примедби на начин обављања претреса.

Пакети који су стигли поштом се прегледају на столу поред скенера код улаза у одељења за смештај лица лишених слободе или у Дежурној служби, а ако је пакет донет приликом посете прегледа се у сали за посете.

Сва места у којима се обављају претреси лица и пакета су под видео надзором.

2.3.2.2.2. Видео надзор

Унутрашњост и спољашњост Завода су покривене са довољно камера. Видео надзор постоји над прилазима Заводу, ходницима, сали за посете и другим просторијама, али обавештење о видео надзору није истакнуто у свим просторијама. Снимљени материјал се чува у трајању од 40 – 45 дана.

16.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Ужице у просторијама које су под видео надзором нису истакнута обавештења о томе.

РАЗЛОЗИ

У контексту превенције и истраге случајева неадекватног поступања, потребно је обратити пажњу на бољу покривеност системима видео надзора, скупа са обезбеђењем заштите снимака и одговарајућом политиком архивирања забележеног/снимљеног материјала.⁵³

Треба обратити више пажње на бољу покривеност видео надзором, уз снимке сигурносних камера и адекватан начин чувања снимљених података.⁵⁴

⁵² Више о одбијању хране и/или воде у поглављу 2.5.4.4. Штрајк глађу.

⁵³ Извештај Влади Републике Србије о посети ЦПТ од 01. до 11. фебруара 2011. године ЦПТ/Инф (2012) 17, пар. 37.

⁵⁴ Извештај Влади Републике Србије о посети ЦПТ од 26. маја до 5. јуна 2015. године ЦПТ/Инф (2016) 21, пар. 131.

ПРЕПОРУКА

ОЗ Ужице ће у свим просторијама које су под видео надзором истаћи обавештења о томе.

2.3.2.2.3. Аларм за позивање страже

Тастери за позивање страже постоје само у спаваоницама у одељењу притвора и у спаваоници пријемног одељења, а у осталим одељењима један тастер се налази на улазу у ходнике. Како су спаваонице у овим одељењима стално откључане, тастери су доступни свим осуђеницима. Притвореници су тиму НПМ навели да службеници дођу убрзо после позивања и да им је скренута пажња да тастер користе само за битне ствари.

2.3.2.2.4. Служба за обезбеђење

За разлику од већине других Завода, НПМ у ОЗ Ужице није уочио недовољан број припадника Служба за обезбеђење у односу на просечан број лица лишених слободе. Укупно 27 припадника ове Службе располаже са 2 специјална моторна возила за превоз лица лишених слободе и 1 аутомобилом. Једно специјално возило је старије, а друго новије и у оба је уграђен систем вентилације.

Припадници Службе за обезбеђење наводе годинама уназад добили нове униформе и тим НПМ је многе од њих затекао у распареним и разнобојној униформи, чије су делове сами куповали, а поједини су радили у исцепаној обући. НПМ сматра да услови рада затворских службеника и начин на који су тренирани од руководства, односно руководећих тела, имају значајан ефекат на атмосферу у местима у којима раде и да ће службеници чији је рад поштован и којима је омогућено да га раде на достојанствен начин вероватније ове вредности применити на поступање према лицима лишеним слободе. Због тога, НПМ у својим извештајима о посетама заводима за извршење кривичних санкција скреће пажњу да услови рада нису адекватни у појединим аспектима, у смислу недостатка службеника, њихове снабдевености униформама и другом опремом, недовољним обукама, лекарским прегледима и другог. Нажалост, у погледу системског обезбеђивања униформе припадницима Службе за обезбеђење није урађено ништа од прве препоруке која је упућена Управи за извршење кривичних санкција још 2016. године.⁵⁵ Руководство Завода је навело тиму НПМ да очекују да ускоро добију ципеле, а до краја године и остале делове униформе.

17.

УТВРЂЕНО

Припадницима Службе за обезбеђење ОЗ Ужице нису обезбеђене униформе.

РАЗЛОЗИ

Затворско особље ће имати адекватан ниво образовања и биће им дате вештине и средства за обављање њихових дужности на професионалан начин.⁵⁶

Услови рада и плате би требало да буду такви да омогућавају запошљавање и задржавање делотворног особља и да службеницима омогућају коректно вршење њихових функција и развој свести о професионалној одговорности.⁵⁷

Затворска управа даје висок приоритет поштовању правила која се односе на запослене.⁵⁸

⁵⁵ Извештај НПМ о посети ОЗ Смедерево бр. 281-53/16 од 16. августа 2016. год. Препорука да се припадницима Службе за обезбеђење обезбеди униформа је понављана у више каснијих извештаја.

⁵⁶ Нелсон Мандела правила, прав. 75.1.

⁵⁷ Препорука Комитета министара државама чланицама СЕ о особљу које је задужено за спровођење санкција и мера Рец (97) 12, чл. 40.

⁵⁸ Европска затворска правила, прав. 73.

Радну униформу припадника и припадница Службе у зимском периоду чине: качкет, кошуља дугих рукава, панталоне, џемпер, шал, подкапа, чарапе доколенице, кожне рукавице, полудубоке ципеле, опасач и каиш за панталоне, јакна са скидајућим улошком и мантил за кишу.

Радну униформу припадника и припадница Службе у летњем периоду чине: качкет, кошуља кратких рукава, мајица кратких рукава, мајица кратких рукава са крагном, панталоне, чарапе доколенице, плитке ципеле, полудубоке ципеле, опасач и каиш за панталоне и јакна.

Интервентну униформу припадника и припадница Службе сачињава: качкет, комбинезон (зимско-летња варијанта), мајица кратких рукава, мајица дугих рукава, полудубоке ципеле и опасач.

Свечану униформу припадника Службе чине: шапка, кошуља, блуза, панталоне, кравата и рукавице, чарапе доколенице, плитке ципеле и мантил са улошком,

Свечану униформу припадница Службе чине: шешир, кошуља, блуза, сукња, машина и рукавице, унихоп чарапе, плитке ципеле и мантил са улошком.⁵⁹

Припадник Службе, по пријему у радни однос, задужује радну униформу, а свечану униформу после положеног стручног испита за звање у Служби и распоређивања на радно место.

Интервентном униформом задужују се припадници Службе који су распоређени у групу за интервенције. Припадници Службе задужују се униформом према прописаним деловима, количини и роковима одговарајуће врсте униформе из овог правилника.⁶⁰

На захтев Управе, заводи су дужни да доставе извештај о стању униформе на задужењу и залихама, као и да искажу потребе за набавком униформе и делова униформе.⁶¹

ПРЕПОРУКА

Управа за извршење кривичних санкција ће припадницима Службе за обезбеђење ОЗ Ужице обезбедити униформе и замену делова униформи у складу са прописаним роковима трајања.

Такође, припадници Службе се не сећају када су имали здравствени преглед. Поједини су навели да је то последњи пут било почетком прошле деценије (2002. године).

18.

УТВРЂЕНО

Запослени у ОЗ Ужице немају редовне здравствене контроле.

РАЗЛОЗИ

Послодавац је дужан да запосленом обезбеди услове рада и организује рад ради безбедности и заштите живота и здравља на раду, у складу са законом и другим прописима.⁶²

Послодавац је дужан да, приликом организовања рада и радног процеса, обезбеди превентивне мере ради заштите живота и здравља запослених као и да за њихову примену обезбеди потребна финансијска средства.⁶³

Запослени којима се стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем тако да се сваких 12 месеци ефективно проведених у обављању послова рачуна највише до 16 месеци стажа осигурања, упућују се на здравствену контролу једном у три године, а директор Управе може, на сопствену иницијативу или на предлог управника, одлучити да се здравствена контрола обавља и раније.⁶⁴

⁵⁹ Правилник о униформи, ознакама, наоружању, специјалним возилима и другој опреми у Служби за обезбеђење у Управи за извршење кривичних санкција ("Сл. гласник РС", бр. 29/16, 74/16, 3/17 и 89/17), чл. 5.

⁶⁰ Правилник о униформи, ознакама, наоружању, специјалним возилима и другој опреми у Служби за обезбеђење у Управи за извршење кривичних санкција, чл. 15.

⁶¹ Правилник о униформи, ознакама, наоружању, специјалним возилима и другој опреми у Служби за обезбеђење у Управи за извршење кривичних санкција, чл. 18. ст. 3.

⁶² Закон о раду ("Сл. гласник РС", бр. 24/05, 61/05, 54/09, 32/13 и 75/14), чл. 16. т. 2.

⁶³ Закон о безбедности и здрављу на раду ("Сл. гласник РС", бр. 101/2005 и 91/2015), чл. 11. ст. 1.

⁶⁴ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 263. ст. 1.

ПРЕПОРУКА

У ОЗ Ужице запослени којима се стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем тако да се сваких 12 месеци ефективно проведених у обављању послова рачуна највише до 16 месеци стажа осигурања ће се без одлагања упутити на здравствену контролу.

У ОЗ Ужице запослени којима се стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем тако да се сваких 12 месеци ефективно проведених у обављању послова рачуна највише до 16 месеци стажа осигурања убудуће ће се упућивати на здравствену контролу најмање једном у 3 године.

2.3.2.3. Мере принуде

Према евиденцији о употреби мера принуде, током 2017. године физичка снага и гумена палица су употребљене према укупно 4 лица у 2 одвојена догађаја. Током 2018. године ове мере нису примењиване.

О употреби мера принуде су састављени извештаји припадника Службе за обезбеђење у којима су описани догађаји, управник је констатацијом на извештајима начелника Службе оценио оправданост употреба, оперативни подцентар Управе је обавештен истог дана и обављени су обавезни лекарски прегледи. У извештајима Службе за обезбеђење се констатује да су обављени лекарски прегледи, а саставни део документације је копија здравственог картона лица према коме су примењене мере из које се виде налази прегледа. Уколико је због недоступности лекара⁶⁵ позвана Служба хитне помоћи, налази се уписују у посебан протокол прегледа, који се налази у Дежурној служби.⁶⁶

У првом догађају је учествовало недовољно припадника Службе за обезбеђење: 2 припадника Службе су применили мере принуде физичка снага и гумена палица према 3 притвореника који су везивањем за кревет и насртајима на службенике пружали отпор премештају у другу спаваоницу. У инцидентним ситуацијама је потребно учинити све да се примене што блаже мере принуде, а један од предуслова за то је и адекватан број припадника Службе за обезбеђење који интервенишу.

19.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Ужице нису предузете мере да се избегне примена тежих мера принуде.

РАЗЛОЗИ

Затворско особље неће, у односима са затвореницима, користити силу, осим у самоодбрани или у случају покушаја бекства или активног или пасивног физичког отпора на наредбу засновану на закону или прописима. Затворско особље које прибегне сили не сме је користити више него што је то неопходно и одмах требају пријавити инцидент директору затвора.

Затворско особље ће добити посебну физичку обуку како би им се омогућило обуздавање агресивних затвореника.⁶⁷

Службеници који спроводе закон могу применити силу само када је то неопходно и у мери у којој је то потребно за обављање њихових дужности.⁶⁸

Затворско особље никада неће користити силу против затвореника изузев у случајевима самоодбране или покушаја бекства или активног или пасивног физичког отпора законитом наређењу, и увек само као крајњу меру.

Користиће се најмања потребна сила и примењиваће се најкраће што је потребно.⁶⁹

⁶⁵ У ОЗ Ужице лекар је ангажован уговором о делу, више о томе у поглављу 2.5.1.1. Здравствена служба.

⁶⁶ Више о протоколу прегледа од стране Службе хитне помоћи у поглављу 2.5.2. Лекарски прегледи.

⁶⁷ Нелсон Мандела правила, прав. 82.1. и 82.2.

⁶⁸ Кодекс понашања службеника који спроводе закон, усвојен Резолуцијом Генералне скупштине Уједињених нација бр. 34/169 од 17. децембра 1979. г, чл. 3.

⁶⁹ Европска затворска правила, прав. 64.1. и 64.2.

Особље које је у директном контакту са затвореницима биће обучено у вештинама које омогућавају минималну употребу принуде ради обуздавања агресивних затвореника.⁷⁰

Комитет одавно сматра да само онолико силе колико је заиста неопходно и пропорционално сме бити употребљено како би се узнемирен или насилан затвореник ставио под контролу. Даље, Комитет такође сматра да се ситуације у којима затворско особље сме употребити физичку силу и палице морају прецизно дефинисати и да се морају издати детаљна упутства о њиховој примени.⁷¹

Комитет препоручује да српске власти предузму неопходне кораке како би се променила култура у затвору у којој владају физичко кажњавање према оној базираној на динамичном приступу безбедности, у којем би затворски службеници били научени вербалним техникама смиривања сукоба и пропорционалне физичке контроле и метода ограничавања.⁷²

У циљу одржавања реда и безбедности у заводу, према осуђеном се могу применити само оне мере за одржавање реда и безбедности које су утврђене овим законом и прописима донетим на основу овог закона и само у мери у којој је то неопходно.

У примени мера за одржавање реда и безбедности не сме се применити строжа мера од неопходно потребне с обзиром на околности њене примене и садржину мере.⁷³

Приликом примене мере принуде користи се она мера која најмање угрожава живот и здравље лица према коме се примењује, којом се успешно савлађује отпор и која је сразмерна опасности која прети.⁷⁴

Приликом примене мера принуде обезбеђује се довољан број запослених у служби за обезбеђење како би се избегла примена тежих мера принуде.⁷⁵

ПРЕПОРУКА

У ОЗ Ужице ће се у случају потребе за применом мера принуде избегавати примена тежих мера него што је то неопходно, обезбеђивањем довољног броја запослених у Служби за обезбеђење и предузимањем других потребних мера.

Увидом у извештаје о ванредним догађајима утврђено је да је у појединим случајевима примењена мера принуде издвајање, иако то није посебно евидентирано нити пропраћено потребном документацијом. На пример, након што су се Служби за обезбеђење прекршајно кажњена лица пожалила на вербалне и физичке нападе од стране једног кажњеног, он је "издвојен у посебну просторију".⁷⁶ НПМ сматра да вођење евиденција, независно од њихове врсте, доприноси добром управљању установом, представља гаранцију заштите основних права лица која су смештена у институцији и помаже оптимизацији управљања подацима. Такође, како би се обезбедила транспарентност примене мера принуде, која је гарант њихове законите примене, о свакој примени је потребно саставити извештаје и поднети их руководству установе, ради оцене оправданости и правилности примене.

20.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Ужице у појединим случајевима примена мера принуде није евидентирана, нису обављени лекарски прегледи нити су састављени прописани извештаји.

⁷⁰ Европска затворска правила, прав. 66.

⁷¹ Извештај ЦПТ о посети Србији 2015. год, ЦПТ/Инф (2016) 21, пар. 130.

⁷² Извештај ЦПТ о посети Србији 2015. год, ЦПТ/Инф (2016) 21, пар. 131.

⁷³ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 141. ст. 2. и 3.

⁷⁴ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 143. ст. 2.

⁷⁵ Правилник о мерама за одржавање реда и безбедности у заводима за извршење кривичних санкција ("Сл. гласник РС", бр. 105/14), чл. 10.

⁷⁶ Мера принуде издвајање је предвиђена чл. 142. ст. 1. т. 3. Закона о извршењу кривичних санкција, а начин њене примене (у посебној просторији или у другој просторији у којој бораве осуђени са одговарајућим третманом) је прописан чл. 20. Правилника о мерама за одржавање реда и безбедности у заводима за извршење кривичних санкција.

РАЗЛОЗИ

Прописаће се детаљни поступци за употребу силе, укључујући одредбе о извештајима који се морају сачинити након употребе силе.⁷⁷

Затвореник против којег се користи било које средство принуде мора имати право да буде одмах прегледан и, уколико је нужно, лечен од стране лекара. Овај преглед мора се вршити изван слушног, а по могућности и видног домета немедицинског особља, а резултате тог прегледа (укључујући и све релевантне исказе затвореника и закључке лекара) треба званично евидентирати и учинити доступним затворенику. У оним ретким случајевима када је неопходно прибећи инструментима физичког одузимања слободе кретања, затвореник у питању мора бити под сталним и одговарајућим надзором. Надаље, инструменте физичког одузимања слободе кретања треба уклонити чим се за то укаже могућност; они се никад не смеју примењивати, нити се њихова примена сме продужавати, као средство кажњавања. Коначно, сваки случај примене силе против затвореника треба евидентирати.⁷⁸

Помоћне књиге су: евиденције ...евиденција примене средстава принуде.⁷⁹

Непосредно након примене мере принуде, изузев мере везивања, обавезан је лекарски преглед осуђеног према коме је мера примењена. Преглед се понавља између дванаестог и двадесетчетвртог часа од примене мере. Писани извештај службе за обезбеђење, медицинска документација и извештаји о обављеним лекарским прегледима достављају се управнику без одлагања. Извештај лекара садржи и наводе лица према коме је мера принуде примењена о начину настанка повреда и мишљење лекара о повезаности примењене мере и насталих повреда. Управник завода обавештава директора Управе о употреби мера принуде и прослеђује извештаје у року од 24 часа од времена примене мере принуде.⁸⁰

Непосредно након примене мере принуде, изузев мере везивања, у складу са Законом, обавезан је лекарски преглед осуђеног према коме је принуда примењена, а који се понавља између дванаестог и двадесетчетвртог часа од примене мере.⁸¹

ПРЕПОРУКА

У ОЗ Ужице свака примена мера принуде ће се евидентирати у одговарајућој евиденцији, о свакој примени ових мера ће се састављати прописани извештаји и након сваке примене мера, изузев мере везивања, обављаће се лекарски прегледи лица према којима је мера примењена.

2.3.2.4. Посебне мере

ОЗ Ужице нема развијену праксу примене посебних мера. Завод нема услове за примену мере смештај под појачани надзор⁸² нити располаже посебно осигураном просторијом без опасних ствари, па се ове мере не примењују. Од осталих мера, током 2017. године мера усамљења је одређена једном лицу које је сутрадан премештен на лечење у Специјалну затворску болницу у Београду, а одмах по повратку мера му је обустављена, па је тако провео у усамљењу један дан.⁸³ Мишљење лекара о способности за извршење мере није уписано на посебном обрасцу, већ у здравственом картону осуђеног и није саставни део документације о примени мере.

Од осталих мера, током 2017. године према 3 лица примењено тестирање на психоактивне супстанце, од чега су 2 теста била позитивна, а 1 негативан. Евиденцију о примени ове мере води медицинско особље.

⁷⁷ Препорука (2006)2 Комитета министара државама чланицама Савета Европе о европским затворским правилима, прав. 65. (д).

⁷⁸ Стандарди ЦПТ: Издржавање затворске казне ЦПТ/Инф (92) 3, пар. 53. ст. 2.

⁷⁹ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 10. ст. 2.

⁸⁰ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 144. ст. 3. и 4.

⁸¹ Правилник о мерама за одржавање реда и безбедности у заводима за извршење кривичних санкција, чл. 9.

⁸² Чл. 37. ст. 1. Правилника о мерама за одржавање реда и безбедности у заводима за извршење кривичних санкција: Смештај под појачан надзор извршава се у посебном објекту са сопственим простором за боравак осуђених изван затворених просторија.

⁸³ Више о просторији за извршење мере усамљења у поглављу 2.1.1. Просторије – спаваонице.

2.3.2.5. Дисциплинске мере

О дисциплинском кажњавању води се посебна евиденција у Служби за опште послове Завода, у коју се уписују редни број предмета, датум кажњавања, име осуђеног, врста преступа (лакши или тежи) и врста и трајање изречене мере. Увидом у евиденцију утврђено је да су током 2018. године дисциплински кажњена 3 осуђена лица, којима су изречене мере забрана примања пакета у трајању од 3 месеца (за лакши дисциплински преступ), укор (за тежи дисциплински преступ) и упућивање у самицу током целог дана и ноћи у трајању од 5 дана (за тежи дисциплински преступ).

У Заводу раде 2 дипломирана правника: управник Завода и службеница која ради у матичној евиденцији, на радном месту које је разврстано у звање са нижим степеном стручне спреме, па јој стога и није у опису радног места да пружа правну помоћ, док је радно место правника у Служби за опште послове упражњено. Због тога, председник дисциплинске комисије је правник који ради у Окружном затвору у Чачку и који се повремено ангажује за дисциплинске поступке. Ово отежава и пружање правне помоћи у дисциплинском поступку. Осуђени су, према доступној документацији, поучавани о праву на правну помоћ у дисциплинском поступку у позивима на расправу, а осуђени који против кога је недавно вођен поступак је навео да је био упознат са том могућношћу, али да није хтео да ово право и користи. Такође, није желео да се жали против одлуке, иако је знао да то може да уради.

21.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Ужице је упражњено радно место правника у Служби за опште послове.

РАЗЛОЗИ

Затвореницима ће бити омогућено да се бране лично или путем правне помоћи када то захтевају интереси правде, посебно у случајевима који укључују оптужбе за тешке дисциплинске преступе.⁸⁴

Затвореници би требало да имају приступ ефективної правној помоћи.⁸⁵

Сви затвореници имају право на правне савете, а затворске власти су дужне да обезбеде одговарајуће услове за приступ таквим саветима.⁸⁶

Затвореници оптужени за дисциплински преступ морају имати могућност да се бране лично или преко правног заступника када интереси правде то захтевају.⁸⁷

Служба за опште послове обавља правне, административне, рачуноводствене, финансијске, евиденцијске и друге послове од општег значаја за завод и пружа правну помоћ осуђеним и притвореним лицима.⁸⁸

Осуђени има право на правну помоћ у вези са извршењем казне затвора, а завод је дужан да му такву помоћ пружа.⁸⁹

Осуђени против кога се води дисциплински поступак има право на стручну правну помоћ.⁹⁰

Стручну правну помоћ осуђеном у дисциплинском поступку може да пружи дипломирани правник. Ако осуђени у дисциплинском поступку нема свог пуномоћника, завод му доставља списак дипломираних правника из завода.⁹¹

⁸⁴ Нелсон Мандела правила, прав. 41.3.

⁸⁵ Нелсон Мандела правила, прав. 61.3.

⁸⁶ Европска затворска правила, прав. 23.1.

⁸⁷ Европска затворска правила, прав. 59.в.

⁸⁸ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 25.

⁸⁹ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 89.

⁹⁰ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 173. ст. 1.

⁹¹ Правилник о дисциплинском поступку према осуђеним лицима ("Сл. гласник РС", бр. 79/14), чл. 39.

ПРЕПОРУКА

Управа за извршење кривичних санкција ће предузети мере како би се попунило радно место правника у Служби за опште послове ОЗ Ужице.

Предмети дисциплинског кажњавања се чувају у Служби за опште послове. Прегледом предмета утврђено је да је у појединим случајевима осуђенима остављано недовољно времена за припрему одбране: на пример, у једном предмету позив за расправу у петак 2. марта осуђеном је уручен у уторак 27. фебруара, а у другом позив за расправу у суботу 3. марта је уручен у среду 28. фебруара. Дакле, у оба ова случаја осуђенима против којих је вођен дисциплински преступ је остављено 2 дана између позива и дана одржавања расправе.

22.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Ужице у појединим случајевима осуђенима није остављено довољно времена за припрему одбране у дисциплинском поступку.

РАЗЛОЗИ

Затвореници ће се без одлагања и на језику који разумеју информисати о природи оптужби против њих и добити довољно времена и могућности за припрему њихове одбране.⁹²

Затвореницима ће се обезбедити адекватне могућности, време и просторије за посете, комуникацију и консултације са правним саветником по сопственом избору или са пружаоцем правне помоћи, без одлагања, ометања или цензуре и у потпуној поверљивости, у вези са било којом правној ствари, у складу са важећим домаћим законом. Консултације могу бити надзиране од стране затворског особља гледањем, али не у саслушањем.

Затвореници би требало да имају приступ ефективної правној помоћи.⁹³

Сви затвореници имају право на правне савете, а затворске власти су дужне да обезбеде одговарајуће услове за приступ таквим саветима.⁹⁴

Притвореној или затвореној особи ће бити омогућено адекватно време и услови за консултације са својим правним заступником.⁹⁵

Затвореници оптужени за дисциплински преступ морају имати довољно времена и могућности да припреме своју одбрану.⁹⁶

Од пријема позива и достављања предлога из става 3. овог члана до расправе мора да протекне најмање три дана.⁹⁷

ПРЕПОРУКА

ОЗ Ужице ће пазити да сваком осуђеном лицу против кога је покренут дисциплински поступак остави довољно времена за припрему одбране, односно да протекне најмање 3 дана између дана пријема позива и дана расправе.

Увидом у предмете утврђено је и да у ОЗ Ужице орган дисциплинског поступка не прибавља извештај васпитача о осуђеном против кога се поступак води о његовом владању и понашању током издржавања казне. С тога, у списима предмета нема доказа о чињеницама које су узете у обзир за

⁹² Нелсон Мандела правила, прав. 41.2.

⁹³ Нелсон Мандела правила, прав. 61.1. и 61.3.

⁹⁴ Европска затворска правила, прав. 23.1.

⁹⁵ Принципи заштите свих лица под било којим обликом детенције или затвора, усвојени Резолуцијом Уједињених нација бр. 43/173 од 9. децембра 1988. год, принц. 18.2.

⁹⁶ Европска затворска правила, прав. 59.б.

⁹⁷ Правилник о дисциплинском поступку према осуђеним лицима ("Сл. гласник РС", 79/14), чл. 39. ст. 4.

одлуку о врсти и висини дисциплинске мере. Такође, у појединим предметима у које је остварен увид ова одлука није унета у записник о расправи, што је битна повреда дисциплинског поступка.

23.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Ужице орган дисциплинског поступка не прибавља извештај васпитача о осуђеном против кога се поступак води, на основу којег би утврдио чињенице од значаја за одлуку о врсти и висини евентуалне дисциплинске мере и друге чињенице од значаја за поступак.

У ОЗ Ужице у појединим предметима дисциплинског поступка одлука није унета у записник.

РАЗЛОЗИ

Записник се саставља о усменој расправи, другој важнијој радњи у поступку и о важнијим усменим изјавама странака, других учесника у поступку и трећих лица.

Записник који је сачињен сагласно пропису јесте јавна исправа и доказ о току и садржини предузетих радњи и датих изјава, изузев у деловима на које је стављена примедба.⁹⁸

Орган утврђује чињенице и околности од значаја за поступање у управној ствари.⁹⁹

Чињенице које су од значаја за поступање у управној ствари утврђују се доказима.¹⁰⁰

Осуђени против кога се води дисциплински поступак се обавезно саслушава, наводи које истакне проверавају се, а изводе се и други докази.

О току дисциплинског поступка води се записник.¹⁰¹

При изрицању дисциплинске мере води се рачуна о понашању осуђеног током издржавања казне и залагању на раду, а узимају се у обзир и све друге чињенице битне за правилно одмеравање мере.¹⁰²

Орган који води дисциплински поступак, на основу слободне оцене доказа, утврђује чињенице које су важне за доношење законите одлуке, како чињенице које терете осуђеног тако и оне које му иду у корист.¹⁰³

При изрицању дисциплинске мере узимају се у обзир све чињенице и околности које могу бити од значаја при избору дисциплинске мере, а нарочито: тежина престапа, околности под којима је учињен, раније изрицање дисциплинских мера, понашање осуђеног током извршења казне затвора, његов однос према раду и радним обавезама и оцена остварења сврхе изрицања дисциплинске мере.¹⁰⁴

О расправи се води записник.¹⁰⁵

Дисциплински поступак завршава се доношењем решења о изрицању дисциплинске мере, решења о ослобађању од дисциплинске одговорности или решења о обустављању дисциплинског поступка према осуђеном.

Решење се објављује усмено одмах након већања и гласања и уз кратко образложење разлога за његово доношење.¹⁰⁶

Решење о дисциплинском преступу се заснива на изведеним доказима и чињеницама које су утврђене у расправи.¹⁰⁷

Битна повреда дисциплинског поступка постоји ако усмено саопштена одлука није унета у записник.¹⁰⁸

⁹⁸ Закон о општем управном поступку ("Сл. гласник РС", бр. 18/16), чл. 63. ст. 1. и 4.

⁹⁹ Закон о општем управном поступку, чл. 102. ст. 1.

¹⁰⁰ Закон о општем управном поступку, чл. 116. ст. 1.

¹⁰¹ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 170.

¹⁰² Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 171.

¹⁰³ Правилник о дисциплинском поступку према осуђеним лицима, чл. 6.

¹⁰⁴ Правилник о дисциплинском поступку према осуђеним лицима, чл. 22.

¹⁰⁵ Правилник о дисциплинском поступку према осуђеним лицима, чл. 47. ст. 1.

¹⁰⁶ Правилник о дисциплинском поступку према осуђеним лицима, чл. 48.

¹⁰⁷ Правилник о дисциплинском поступку према осуђеним лицима, чл. 49. ст. 1.

¹⁰⁸ Правилник о дисциплинском поступку према осуђеним лицима, чл. 63. ст. 1. т. 6.

ПРЕПОРУКА

Орган који у ОЗ Ужице води дисциплинске поступке против осуђених лица ће прибављати извештај васпитача о осуђеном, на основу којег ће утврдити чињенице од значаја за одлуку о врсти и висини евентуалне дисциплинске мере и друге чињенице од значаја за поступак.

Орган који у ОЗ Ужице води дисциплинске поступке против осуђених лица ће у записнике о расправи уносити одлуку и друге прописане податке.

У појединим предметима није довољно пажње посвећено одбрани осуђених против којих је вођен дисциплински поступак. У овим предметима донета су решења о изрицању дисциплинских мера, а да изведени докази које су осуђени предлагали, већ је одлучено само на основу извештаја службених лица. На пример, у једном поступку осуђени је дисциплински кажњен због тога што је имао вербални сукоб са командиром, тачније због онога што је рекао припаднику Службе за обезбеђење и орган поступка није прихватио предлог осуђеног да се саслушају сведоци - осуђена лица, који су могли чути разговор између њега и командира.

24.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Ужице у појединим поступцима није довољно пажње посвећивано одбрани осуђених у дисциплинском поступку.

РАЗЛОЗИ

Ниједан затвореник неће бити санкционисан, осим у складу са одредбама закона или прописа који се помињу у правилу 37 и принципима правичности и правичног поступка. Затвореник никада неће бити санкционисан двапут за исто дело или прекршај.¹⁰⁹

Затвореници оптужени за дисциплински преступ морају имати могућност да захтевају присуство сведока и да их сами испитују или да их други испитају у њихово име.¹¹⁰

Странка има право да се у испитном поступку изјасни о чињеницама које су изнете и о понуђеним доказима, да учествује у извођењу доказа, поставља питања другим странкама, сведоцима и вештацима, износи чињенице које су од значаја за поступање у управној ствари, предлаже доказе, износи правне тврдње и побија тврдње које се не слажу с њеним.¹¹¹

Осуђени против кога се води дисциплински поступак се обавезно саслушава, наводи које истакне проверавају се, а изводе се и други докази.¹¹²

Орган који води дисциплински поступак, на основу слободне оцене доказа, утврђује чињенице које су важне за доношење законите одлуке, како чињенице које терете осуђеног тако и оне које му иду у корист.¹¹³

ПРЕПОРУКА

Орган који у ОЗ Ужице води дисциплинске поступке против осуђених лица ће посвећивати више пажње одбрани осуђених, тако што ће проверавати наводе које они истакну и утврђивати и чињенице које им иду у корист.

¹⁰⁹ Нелсон Мандела правила, прав. 39.1.

¹¹⁰ Европска затворска правила, прав. 59. т. (д).

¹¹¹ Закон о општем управном поступку, чл. 106. ст. 2.

¹¹² Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 170. ст. 1.

¹¹³ Правилник о дисциплинском поступку према осуђеним лицима, чл. 6.

2.3.2.5.1. Дисциплинска мера упућивања у самицу

Током посете НГМ није било лица на извршењу мере упућивања у самицу.¹¹⁴ У 2018. године ова мера је изречена 1 осуђеном, у трајању од 5 дана.¹¹⁵

У Дежурној служби се води евиденција извршења мере упућивања у самицу, у којој се евидентирају обиласци лица према којем се мера извршава и друге битне чињенице (боравак на отвореном ваздуху, оброци и слично). Увидом у евиденцију утврђено је да осуђеног припадници Службе за обезбеђење обилазе на око 30 минута и констатују шта у том тренутку ради („чита, шета, спава, седи...“), као и да чињеницу обављања обавезног лекарског прегледа у евиденцију уписују припадници Службе за обезбеђење. Осуђени који је ову меру извршавао током 2018. године (од 5. до 9. марта) није имао лекарски преглед 8. марта, а боравак на свежем ваздуху, му је омогућен само 7. марта у трајању од 1 сата¹¹⁶ и 9. марта у трајању до 30 минута.¹¹⁷

25.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Ужице лекарски прегледи лица према којима се извршава дисциплинска мера упућивања у самицу се не обављају свакодневно, чињеницу обављања лекарског прегледа у књигу извршења ове мере уписује Служба за обезбеђење и лицу није омогућен свакодневан боравак на свежем ваздуху.

РАЗЛОЗИ

*Сваки затвореник који није ангажован у пословима на отвореном мора имати најмање један сат одговарајуће вежбе на отвореном ваздуху дневно, ако то допушта време.*¹¹⁸

*За затворенике који су или су били издвојени, управа затвора ће предузети неопходне мере за ублажавање потенцијалних штетних ефеката затварања на њих и њихову заједницу након њиховог пуштања из затвора.*¹¹⁹

*Здравствено особље неће имати никакву улогу у изрицању дисциплинских санкција или других рестриктивних мера. Међутим, они ће посебну пажњу посветити здрављу затвореника који се држе у било ком виду принудног издвајања, укључујући и свакодневно посећивање таквих затвореника и хитну медицинску помоћ и лечење на захтев ових затвореника или затворског особља.*¹²⁰

*Сваком затворенику омогућиће се да сваког дана вежба најмање један сат на свежем ваздуху уколико то дозвољавају временске прилике.*¹²¹

*Лекар или квалификовани медицински техничар одговоран том лекару поклања посебну пажњу здрављу затвореника који су у самици, свакодневно посећује такве затворенике и на њихов захтев или захтев затворског особља пружа им помоћ и лечење без одлагања.*¹²²

*Посебно треба поменути физичку рекреацију на отвореном. Обавеза да затвореницима свакодневно буде дозвољен један сат боравка на отвореном је широко прихваћена као основна гаранција (по могућности, то би требало да буде делом ширег програма активности). ЦПТ жели истаћи да сви затвореници без изузетка (укључујући оне који су кажњени конфинацијом у ћелији) морају имати могућност да свакодневно вежбају на отвореном. Такође се сматра да објекти за вежбе на отвореном морају бити релативно пространи и, кад год је то могуће, да нуде склониште од неповољних временских прилика.*¹²³

¹¹⁴ Више о материјалним условима у просторији у којој се извршава ова мера у поглављу 2.1.1. Просторије – спаваонице.

¹¹⁵ Дисциплинска мера упућивања у самицу је и током 2017. године једном изречена.

¹¹⁶ Од 11:00 до 12:00 часова

¹¹⁷ У 11:00 часова је констатовано да је "изведен на свеж ваздух", а у 11:30 да "седи".

¹¹⁸ Нелсон Мандела правила, прав. 23.1.

¹¹⁹ Нелсон Мандела правила, прав. 38.2.

¹²⁰ Нелсон Мандела правила, прав. 46.1.

¹²¹ Европска затворска правила, прав. 27.1.

¹²² Европска затворска правила, прав. 43.2.

¹²³ Стандарди ЦПТ: Издржавање затворске казне, пар. 48.

Затворенике који су смештени у самицу у склопу дисциплинске мере никада не треба у потпуности лишити контакта са породицом, и било које такво ограничење треба увести само у случајевима када се прекршај односи на такве контакте. Такође не би требало да постоје ограничења када је у питању њихово право на приступ адвокату. Затвореницима треба омогућити да проведу најмање један сат на отвореном сваког дана, од првог дана смештања у самицу, и треба их подстицати да вежбају на отвореном. Такође им треба омогућити приступ материјалима за читање (који, нпр. не треба да буде ограничени на верске текстове). Од суштинске је важности да затвореници добијају одређену стимулацију ради одржавања доброг психичког стања.¹²⁴

С друге стране, медицинско особље треба да обрати посебну пажњу на ситуацију у којој се налазе сви затвореници који су смештени у самицу. Медицинско особље треба да буде обавештено о сваком смештају у самицу и треба да посети затвореника одмах након смештаја, као и касније, и то најмање једном дневно, како би му пружио непосредну медицинску помоћ и лечење по потреби. Медицинско особље би требало да обавести управника затвора сваки пут када је затворениково здравље озбиљно угрожено смештајем у самицу.¹²⁵

Главни аспекти затворског режима који се односе на процену услова боравка у самици обухватају приступ вежбама на отвореном и прављењу програма, приступ смисленим људским контактима унутар затвора и контакт са спољним светом. У складу са правилом 21 Стандардних минималних правила за поступање са затвореницима, сваки затвореник који није ангажован на пословима на отвореном мора имати најмање један сат одговарајуће вежбе на отвореном дневно, ако то допушта време. Слично томе, Европски комитет за спречавање мучења наглашава да би свим затвореницима без изузетка требало пружити могућност да један дан проводе на отвореном дневно. Међутим, пракса Државе указује на то да се ови стандарди не поштују увек. На пример, у Јордану, затворенику је био дозвољен излазак из самице само један сат недељно (А/ХРЦ/4/33/Адд.3, додаток, пар. 21). У предмету Полтротски против Украјине, Европски суд за људска права је утврдио да недостатак могућности за вежбу на отвореном, заједно са недостатком приступа природном светлу, представља кршење члана 3 Европске конвенције о људским правима.¹²⁶

Током извршења дисциплинске мере упућивања у самицу осуђени може да чита и пише, и има право да борави ван просторије на свежем ваздуху у трајању од најмање један час дневно.¹²⁷

Током извршења дисциплинске мере упућивања у самицу обавезна је лекарска контрола осуђеног најмање једном у току дана, а управник завода и васпитач су обавезни да га посете најмање једном у току седам дана.

Налази и запажања лекара и других овлашћених лица уносе се у књигу извршења дисциплинске мере упућивања у самицу.¹²⁸

ПРЕПОРУКА

ОЗ Ужице ће посвећивати посебну пажњу здравственом стању осуђених током извршења дисциплинске мере упућивања у самицу, тако што ће се свакодневно обављати њихови лекарски прегледи и омогућавати боравак на свежем ваздуху у трајању од најмање 1 сат дневно.

У књизи извршења дисциплинске мере упућивања у самицу чињеницу обављања лекарског прегледа ће уписивати и потписом/факсимилом потврђивати лекар који је прегледао осуђеног.

Иако је увидом у књигу извршења самице утврђено да се осуђени према којем се мера извршава учестало обилази, НПМ сматра да би се постављањем видео надзора у просторији за извршење ове

¹²⁴ Стандарди ЦПТ: Боравак затвореника у самици, ЦПТ/Инф (2011) 28, пар. 61.(б).

¹²⁵ Стандарди ЦПТ: Боравак затвореника у самици, пар. 63.

¹²⁶ Прелазни извештај Специјалног известиоца за тортуру и друго окрутно, нехумано или понижавајуће поступање или кажњавање А/66/268, пар. 52.

¹²⁷ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 164. ст. 3; исто Правилник о дисциплинском поступку према осуђеним лицима, чл. 17. ст. 3.

¹²⁸ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 165; исто Правилник о дисциплинском поступку према осуђеним лицима, чл. 18.

мере, уз обезбеђење приватности, омогућио бољи надзор над овим лицима, као и да би истовремено олакшао посао службеницима који су дужни да надзор обављају.

26.

ПРЕПОРУКА

ОЗ Ужице ће размотрити да се у просторији за извршење мера упућивање у самицу и усамљење постави видео надзор, водећи рачуна о заштити приватности лица.

2.3.3. КОНТРОЛА НАД РАДОМ ЗАВОДА

Одељење за инспекцију Управе за извршење кривичних санкција је контролни надзор над радом Завода обавило током 2017. године.¹²⁹

Према службеним наводима, судија за извршење кривичних санкција Вишег суда у Ужицу редовно обилази Завод и посећује затворенике. И осуђена и притворена лица су потврдили да их судија за извршење периодично обилази.

2.4. ТРЕТМАН И ПОЛОЖАЈ ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ

2.4.1. ТРЕТМАН

2.4.1.1. Организација и едукација запослених на пословима третмана

У Заводу не постоји Служба за третман, већ једно извршилачко место на пословима третмана, на коме је ангажована специјалана педагошкиња сваког радног дана од 7:30 до 15:30 часова. У њеном одсуству (боловање, одмор) послове третмана обавља повереница ангажована на пословима извршења ванзаводских санкција и мера (у даљем тексту повереница) у Повереничкој канцеларији у Ужицу. У тренутку посете тима НПМ службеница третмана била је на боловању, па је послове третмана обављала повереница. Службеница третмана ангажована је на пословима психодијагностичка процена осуђених и прекршајно - кажњених лица приликом пријема на извршење казне, доношење предлога програма поступања и спровођење програма поступања. Према наводима поверенице, обуке за спровођење специјализованих програма третмана (алкохолизам, наркоманија, насиље у породици) није било, иако је међу осуђенима око 70 % повратника, од тога више од 50% зависника од психоактивних супстанци, који су и кривична дела починили под дејством наркотика или у стању алкохолисаности (насиље у породици, трговина и уживање наркотика, крађе). Завод је за потребе информисања осуђених на тему превенције насиља у породици израдио приручник „Агресија и насиље у породици“ у циљу контроле агресије у конфликтним ситуацијама. Такође, за потребе осуђених израђен је и приручник за информисање о алкохолизму.

Управа за извршење кривичних санкција је у одговору¹³⁰ на препоруку НПМ из Извештаја о посети ОЗ Крушевац¹³¹ навела да је у оквиру ЕУ Твининг пројекат „Јачање капацитета затворског особља“ завршена анализа потреба за обуком затворског особља и сачињен је план израде специјализованих програма третмана, да су одржане радионице за запослене у Служби за третман, а да је у наредном периоду у плану одржавање обуке за службенике третмана у Центру за обуку и стручно оспособљавање за примену ових програма и израда приручника за службенике третмана. Међутим, према наводима поверенице, ни она нити колегиница коју мења нису прошле наведену обуку.

¹²⁹ Стручни рад здравствене службе надзире Министарство здравља, више о томе у поглављу 2.5.6.1. Надзор над радом здравствене службе.

¹³⁰ Допис број 021-02-8/2018-05 од 19. априла 2018. године.

¹³¹ Број Извештаја 281-3/ 18 од 14. 03. 2018. Године.

27.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Ужице запослене ангазоване на пословима третмана нису прошле обуку за примену специјализованих програма третмана.

РАЗЛОЗИ

Стручно оспособљавање и усавршавање запослених у Управи обављају се у Центру за обуку и стручно оспособљавање Управе за извршење кривичних санкција (у даљем тексту: Центар за обуку).

Центар за обуку, по потреби, организује и спроводи стручно оспособљавање, обуку и усавршавање запослених и у другим државним органима.

Центар за обуку координира активности завода у спровођењу обуке и стручног оспособљавања осуђених лица.¹³²

Изrada и увођење специјализованих програма третмана.¹³³

Управа обезбеђује да целокупно особље, током њихове каријере, одржава и унапређује своје знање и стручност похађањем курсева стручног усавршавања, који се организују у одговарајућим интервалима.

Особље које ради са посебним групама затвореника као што су страни држављани, жене, малолетници или душевно оболели затвореници, итд., добиће специфичну обуку за њихов посебан рад.¹³⁴

ПРЕПОРУКА

Управа за извршење кривичних санкција ће у обуку за примену специјализованих програма третмана укључити и запослене ангазоване на пословима третмана у ОЗ Ужице.

2.4.1.2. Пријем и утврђивање програма поступања

Осуђени се по пријему у Завод смештају у пријемно одељење у коме се задржавају од 15 до 20 дана ради психодијагностичке процене и доношења предлога програма поступања. У пријемном одељењу осуђени се упознају са кућним редом, дужностима и обавезама у Заводу и прописима којима је регулисано извршење казне. У тренутку посете тима НПМ није било осуђених у пријемном одељењу. Основни вид третманског рада са осуђенима је индивидуални, радно ангажовање¹³⁵ и физичко - спортске активности¹³⁶. Индивидуални рад подразумева индивидуалне разговоре који могу бити планирани у складу са постављеним индивидуалним циљевима и непланирани на иницијативу осуђених лица. Према наводима поверенице, обично се на 10 дана обављају планирани разговори са осуђеним лицима, о чему постоје и листе праћења индивидуалних активности. Увидом у поједине досијее осуђених утврђено је да садрже сву потребну документацију.

Групни облици васпитно – корективног рада са осуђенима се не спроводе, јер не постоје просторни услови. Осуђени разврстани у групу В и поједини осуђени из групе Б који нису радно ангажовани већину времена проводе у спаваоницама и дневном боравку, јер осим времена предвиђеног за шетњу на отвореном немају прилику да садржајно проводе дане у Заводу.

¹³² Закон о извршењу кривичних санкција, чл.17.ст.1,2 и 3.

¹³³ Акциони план за спровођење Стратегије за смањење преоптерећености смештајних капацитета у заводима за извршење кривичних санкција у Републици Србији до 2020. године, „Ефикасније спровођење програма поступања у циљу напредовања у третману осуђених“ тач.3.

¹³⁴ Препорука Комитета министара државама чланицама у вези са европским затворским правилима, бр. R (2006) 2, тач. 81.2, 81.3.

¹³⁵ Више о томе у делу „упошљавање“.

¹³⁶ Више о томе у делу „време изван затворених просторија и физичке активности“.

2.4.1.3. Измена програма поступања / накнадно разврставање

Измена програма поступања подразумева претходну процену понашања осуђеног, степен сарадње у реализацији програма поступања и постигнуте резултате, као и настале околности током извршења казне. Како су у питању кратке казне, измена програма поступања ради се пре рокова предвиђених Правилником о третману, програму поступања, разврставању и накнадном разврставању¹³⁷. Уколико су у питању казне до 6 месеци, преиспитивање програма поступања ради се на 2 до 3 месеца. На дан посете тима НПМ број осуђених и прекршајно кажњених лица у Заводу био је 27, од тога 22 осуђених и то 13 разврстаних у Б групу, 6 разврстаних у В групу и 3 разврстана у групу А, док је број прекршајно-кажњених био је 5. Од почетка 2018. године, број осуђених разматраних за измену програма поступања у делу напредовање у групу са вишим степеном проширених права и погодности био је 7, од тога њих 3 су прешли у повољнији заводски режим, док код 4 није било измена у том погледу. Како се у ОЗ Ужице извршавају кратке казне, а како Завод не располаже просторним капацитетима, ни кадровским могућностима за спровођење различитих облика третмана шансе за напредак у групу са већим степеном проширених права и погодности су мале. Међутим, увидом у поједине досијее утврђено је да без обзира на оскудан избор преваспитаних облика третмана, прелазак у групу са вишим степеном проширених права и погодности је могућ, чак и када је индивидуални рад основни облик третмана, нарочито ако се у обзир узму индикатори, степен испуњености постављеног индивидуалног циља, препознавање и исказивање постојања свести осуђеног о сопственим проблемима и спремност да се идентификовани проблеми или понашања коригују.

Тим НПМ похваљује начин на који службеница третмана мотивише осуђене за сарадњу у остваривању програма поступања, посебно у ситуацијама када је индивидуални рад са осуђенима готово једини облик третмана и када је потребно стимулисати сваку позитивну промену у понашању, а све у циљу наставка успешног спровођења третмана.

2.4.1.4. Социјална подршка и припрема осуђених за отпуст

Према наводима службенице третмана, сарадња са центрима за социјални рад је углавном добра (у даљем тексту: центар). Центри се контактирају ради прикупљања додатних дијагностичких информација о осуђеном приликом ступања на извршење казне и доношења предлога програма поступања, током извршења казне ради остваривања права из социјалне заштите, давања стручног мишљења центра о социјалним приликама породице код викенд одсуства осуђених, посебно код кривичних дела насиља у породици. Центри се контактирају и у оквиру припреме за отпуст осуђених, нарочито код кривичних дела насиља у породици са елементима насилничког понашања или угрожавања сигурности када осуђени нема обезбеђен смештај. Број поднетих молби за условни отпуст од почетка текуће године је 10, а од тога њих 5 решено је позитивно, док су 2 молбе решене негативно, за 3 молбе поступак је у току.

Током пријема, приликом доношења Одлуке о програму поступања процењује се и да ли је осуђеном потребна постпеналана подршка и помоћ. Процена се ради уз помоћ индивидуалног обрасца/упитника „Програм припреме за отпуст и помоћи након отпуштања“, који садржи питања о транспорту, одевању, исхрани и становању, финансијама, документацији, смештају, образовању и послу, здравственој заштити и систему подршке. На основу одговора процењује се у којим областима функционисања је осуђеном потребно пружити подршку и помоћ након изласка из Завода. Код осуђених код којих постоји потреба за подршком и помоћи са припремом за отпуст почиње се 3 или 6 месеци пре истека казне, с обзиром на њено кратко трајање (највише до 1 годину). Припрема за отпуст обично се састоји од усменог информисања осуђеног којим институцијама да се обрати у циљу пружања потребне помоћи и подршке. У том циљу Завод је израдио и Информатор за осуђене „Припрема за отпуст“ са информацијама којим институцијама се осуђени могу обратити ради пружања помоћи, било да је у питању остваривање права на здравствену

¹³⁷ "Сл. гласник РС", бр. 66/2015.

заштиту, издавања личних докумената, помоћ око тражења посла и запослења, смештаја, исхране и одеће, као и јавном превозу. Ради појашњења нејасноћа садржаја из информатора, осуђени се могу обратити и службенику третмана. Информатори су доступни свим осуђенима, а не само онима којима је потребна подршка и помоћ.

2.4.2. Образовање и стручно усавршавање

Према наводима службеница третмана, у Заводу се не организује образовање осуђених, јер су у питању кратке казне, а не постоје ни просторни капацитети за организацију образовања и стручног оспособљавање (курсеви/обуке). Према службеним подацима од укупног броја осуђених (25), њих 15 су са завршеном средњом школом, 1 лице са завршеним курсом и 2 лица са започетим факултетом. Увидом у досијее, утврђено је да поједини осуђени имају завршено само основно образовање, те да услед недостатака образовања и запослења имају и финансијских проблема, због чега се углавном и налазе у стању социјалне потребе, што у садејству са осталим факторима ризика може да утиче на испољавање дисфункционалног и антисоцијалног понашања у друштву.

28.

Имајући у виду да се у Заводу извршавају кратке казне, као и да је период од годину дана кратак како би се организовали и спровели други облици третманског рада, осим индивидуалног и радног ангажовања, НПМ је става да је овај период пожељно искористити за организацију кратких обука/курсева чији је завршетак извеснији и мотивација осуђених за учешћем већа и пружити прилику осуђенима за преквалификацију или доквалификацију и самим тим и за социјално – економску егзистенцију.

Такође, пружањем могућности учешћа у обукама окупира се и време осуђених, позитивно утиче на личност осуђених чиме се повећава вероватноћа напретка у третману, а истовремено и доприноси доброј психосоцијалној клими у Заводу. Све ово може да допринесе и успешном повратку у друштво након истека казне и смањењу могућности за пенолошки и криминолошки поврат.

2.4.3. Упошљавање

У Заводу постоје могућности за упошљавање осуђених и прекршајно–кажњена лица. Опис послова, број извршиоца, услови и начин упошљавања осуђених и прекршајно – кажњених лица уређени су Правилима организације радних места и послова и начинима упошљавања осуђених и прекршајно–кажњених лица у Окружном затвору у Ужице.¹³⁸ Сходно овим Правилима, осуђени се упошљавају на пословима: индустријске, занатске и пољопривредне производње (производни рад); услуге – (угоститељске, занатске – интелектуалне и техничке) и физички и остали повремени послови. Број систематизованих радних места у Заводу за осуђена и прекршајно – кажњена лица је 9 за 15 извршиоца и то:

- послови кафе куvara и помоћника – 1 извршилац;
- послови одржавање хигијене у службеним просторијама - 1 извршилац;
- послови чишћења и уређивања круга Завода - 1 извршилац;
- помоћни послови у кухињи и вешерају – 3 извршиоца;
- послови у гаражи (аутомеханичар) – 1 извршиоца;
- помоћни послови на одржавању возила – 1 извршилац;
- помоћни послови у котларници – 1 извршилац;
- послови одржавања објекта затвора – 6 извршиоца;
- послови на упошљавању изван затвора - по потреби.

Према наводима службенице третмана укупан број радно ангажованих осуђених и прекршајно – кажњених у тренутку посете био је 10, од тога 3 осуђена ангажована ван Завода, и то: 1 у Полицијској управи Ужице на пословима чишћења и 2 осуђена у Градском правобранилаштву на сређивању

¹³⁸ Број 110-172/17-01 од 14. марта 2017. године.

архиве. Унутар Завода ангажовано је 7 осуђених, од тога 4 у кухињи, 1 на пословима кафе куvara, 1 на одржавању службених возила и 1 на одржавању службених просторија.

Завод има склопљен уговор о пословно – техничкој сарадњи и са Градском болницом за упошљавање осуђених на молерским пословима и са расадником у Пожеги за рад на пољопривредним пословима. За потребе радног ангажовања осуђених у расаднику, Завод је упутио Захтев за премештај до 10 осуђених из Казнено-поправном Завода у Пожаревцу, с обзиром да Завод у Ужицу нема довољан број осуђених који користе ванзаводске погодности и које би могао да упосли на овом расаднику. У тренутку посете тима НПМ осуђени премештени из КПЗ Пожаревац нису били упослени у расаднику, услед техничке немогућности да им се организује превоз до истог. Службеница третмана ја навела да очекује да ће се то питање решити у скоријем периоду.

Сва упослена лица су из групе Б, док се осуђени из групе В ретко упошљавају, обично уколико је неко лице вишеструки повратник, па су припадници Службе за обезбеђења упознати са ранијим добрим понашањем осуђеног у пеналним условима. Притворена лица се такође не упошљавају. С обзиром да су осуђени разврстани у групу В ретко упошљавају, као и да већи део дана проводе у дневном боравку или спаваоницама, те да осим индивидуалног рада не постоје други облици васпитно-корективног рада, радно ангажовање као један од облика третмана, може позитивно да утиче на личност осуђеног, чиме се могу предупредити негативне последице које се могу јавити у недостатку сврсисходних активности. Такође, сходно постигнутим резултатима током радног ангажовања и владања осуђенима се пружа могућност напредовања у третману. Све ово посебно је важно у малим Заводима код којих је иначе мања заступљеност васпитно-корективних активности, било из разлога недостатка простора, запослених, кратког трајања казни и сл., те је због тога потребно осуђенима понудити што више друштвено корисних активности између осталог и радно ангажовање, посебно осуђенима у затвореном третману.

29.

УТВРЂЕНО

Осуђени разврстани у групу „В“ и притворена лице се не упошљавају.

РАЗЛОЗИ

Сврха казне затвора или сличних мера лишења слобода су, пре свега, заштита друштва од криминала и смањење рецидивизма. Те сврхе се могу постићи само уколико се период затвора, колико је то могуће, користи како би се осигурала реинтеграција тих лица у друштво како би на слободи придржавали закона и водили самостални живот.

Затворске управе и други надлежни органи треба да понуде образовање, стручно оспособљавање и рад, као и друге облике помоћи који су одговарајући и доступни, укључујући и оне које доводе до промена на моралном, духовном, социјалном, здравственом и спортском нивоу. Такве програме, активности и услуге треба учинити доступним у складу са индивидуалним потребама третмана затвореника.

Затвореници треба да имају прилику да раде и да активно учествују у њиховој рехабилитацији, што је одређено у складу са физичким и менталним способностима од стране лекара или других квалификованих здравствених радника. Довољно корисног рада биће обезбеђено да би затвореници били активно запослени током радног дана.

У границама одговарајуће стручне спреме и захтева институционалне администрације и дисциплине, затвореници ће моћи да изаберу врсту посла коју желе да обављају.

Колико год је могуће, рад у затвору треба да одржава или повећа способност затвореника да зарађује за живот након пуштања на слободу.

Рад који обухвата стручно оспособљавање обезбеђује се за затворенике који могу од тога да имају користи и нарочито за млађе затворенике.

Са становишта СРТ-а, недостатак активности може имати озбиљне последице по здравље и добробит лица лишених слободе. Рад и образовање су важни елементи у припреми затвореника за живот изван затвора. Поред тога, програми и активности играју важну улогу у обезбеђивању сигурности затвореника

и особља и стога су кључни елементи у спречавању злостављања. Ако затвореници остају дуже време у присилној пасивности и у лошим условима, повећавају се тензије у затворском установи и спречавају напори за успостављањем безбедности кроз позитивне односе и активности. ЦПТ препоручује да власти учине заједничке напоре да обезбеде програме и активности, укључујући рад и образовање, за све затворенике.

Комитет препоручује да органи Републике Србије уложе веће напоре у обезбеђење више могућности за рад (по могућству неке струковне вредности) за све осуђене затворенике.

Сврха рада је да осуђени стекне, одржи и повећа своје радне способности, радне навике и стручно знање, како би му се омогућили услови за успешну реинтеграцију.

Притвореник се може обавезати да обавља радове нужне за одржавање чистоће у просторији у којој борави. Ако притвореник то захтева, судија за претходни поступак, односно председник већа, уз сагласност управника завода, може дозволити да он ради у кругу завода на пословима који одговарају његовим психичким и физичким својствима, под условом да то није штетно за вођење поступка. За тај рад притворенику припада накнада коју одређује управник завода.

По одобрењу органа који води поступак, а уз сагласност управника завода, притвореник се на свој захтев може упослити да ради на пословима у кругу завода који одговарају његовим психичким и физичким својствима, под условом да то није штетно за вођење поступка.

ЦПТ позива затворска власт заинтересованих земаља да усвоје и имплементирају свеобухватни режим активности изван ћелије. Циљ је да се притвореницима (као и затвореницима) осигура да могу да проведу разумни део дана (тј. осам сати или више) изван њихових ћелија, ангажовани у сврсисходним активностима различите природе (рад, образовања, спорт, рекреација). Што је дужи период притвора, режим активности би требало бити разноврснији. Свим затвореницима, без изузетка, мора бити понуђено најмање један сат вежбања на отвореном, у одговарајућим објектима.

ПРЕПОРУКА

ОЗ Ужице ће предузети мере како би се упослили и осуђени из групе „ В“ и притвореници.

Осуђени добијају накнаду за рад сходно времену проведеном на раду, тежини послова које обављају и коефицијенту прописаном Правилима, процедурама и систематизацији радних места осуђених. Према наводима осуђених који су упослени, висина дневнице је у просеку око 300 динара. Осуђени остварују право на дневни, недељни и годишњи одмор.

2.4.4. СЛОБОДНО ВРЕМЕ

2.4.4.1. Време изван затворених просторија и физичке активности

Према наводима поверенице, осуђени обично проводе око 15 – 20 минута на свежем ваздуху. Према наводима појединих осуђених, у шетњу на отворено иду једном дневно у трајању од 25 минута до 1 час, док су притворена лица навела да им шетња траје краће, од 10 до 20 минута. Поједини осуђени су истакли да им се уторком и недељом када су дани за посете, не омогућује боравак на свежем ваздуху.

30.

УТВРЂЕНО

У Заводу лицима лишеним слободе није свакодневно омогућен боравак на свежем ваздуху сходно важећим прописима и стандардима.

РАЗЛОЗИ

Осуђени има право да изван затворених просторија на свежем ваздуху, у слободно време, проведе најмање два часа дневно.¹³⁹

¹³⁹ Закон о извршењу кривичних санкција, чл.80.ст.1.

.....Надаље, препоручује да се предузму кораци да се обезбеди да сви затвореници у истражном затвору добију могућност најмање два сада кретања на свежем ваздуху дневно у складу са законом.¹⁴⁰

.....Обавеза да затвореницима свакодневно буде дозвољен један сат боравка на отвореном је широко прихваћена као основна гаранција (по могућности, то би требало да буде делом ширег програма активности).....¹⁴¹

ПРЕПОРУКА

ОЗ Ужице ће свим лицима лишеним слободе омогућити свакодневни боравак на свежем ваздуху у складу са важећим прописима и стандардима.

С обзиром да се у Заводу од третманских активности у континуитету реализују индивидуални рад и упошљавање, већина осуђених слободно време углавном проводе у спаваоницама и дневном боравку, не радећи ништа сврсисходно. Такође, увидом у поједине досијее утврђено и да је једна од високо ризичних области у испољавању антисоцијалног понашања осуђених организација и начин коришћења слободног времена. Међутим, како у Заводу не постоје услови за бављење физичком или спортском активношћу, осуђенима не само да је ускраћено право на ове активности, већ и прилика да науче како да планирано и организовано користе слободно време и смање степен ризичног понашања у наведеној области. Такође, лицима је током шетње забрањено да обављају физичке вежбе. Као разлог за ову одлуку тиму НПМ је наведено да се вежбама стварају гужва и тензија у простору за шетњу.

31.

УТВРЂЕНО

У Заводу не постоје услови за упражњавање физичких и спортских активности.

РАЗЛОЗИ

Постојање задовољавајућег програма активности такође је веома важно, чак важније у строго затвореним одељењима него обичним. То може у многоме да допринесе да се неутралишу штетне последице на личност затвореника услед живота у затвореном одељењу. Активности би требало да буду што различитије (едукација, спорт, активности по вокацији итд.). Кад су у питању, нарочито, радне активности, јасно је да разлози безбедности могу да искључе многе облике рада који су уобичајени у нормалним одељењима. Ипак, то не значи да се затвореницима омогућују само нестимулативне активности.¹⁴²

Завод организује различите облике активности за задовољење физичких, уметничких, културних и радних потреба осуђених.

У заводу се организују културне, радне, забавне и спортско-рекреативне активности.¹⁴³

У рубрику организовање слободног времена навести како би било примерено структурирати слободно време, укључивање у постојеће секције и сл.¹⁴⁴

ПРЕПОРУКА

ОЗ Ужице ће обезбедити услове за упражњавање физичких и спортских активности.

¹⁴⁰ Извештај Влади Републике Србије о посети ЦПТ Србији од 26. маја до 5. јуна 2015. године, параграф 65.

¹⁴¹ Извод из 2. општег извештаја Европски комитет за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (ЦПТ), објављен 1992, параграф 48.

¹⁴² Нови Стандарди ЦПТ у погледу издржавања казне затвора, пар. 32.

¹⁴³ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 42. ст. 2. и 4.

¹⁴⁴ Директива о начину рада службеника третмана у Заводима, процедурама у раду и изгледу и садржају докумената током утврђивања, спровођења и измене програма поступања са лицима осуђеним за кривична дела и прекршај, поглавље „Мишљење службеника третмана за програм поступања, пета област, стр.9.

2.4.4.2. Културне и уметничке активности

Посебна просторија за културно-уметничке активности у Заводу не постоји, већ се за потребе ових активности користи дневни боравак. Према наводима службенице третмана, културно – уметничких активности се не организују, јер не постоје просторне могућности за њих, већ се осуђени самоорганизују за друштвене игре у дневном боравку и то обично шах, домине, не љути се човече и читање књига.

32.

Став НПМ је да би ОЗ Ужице требало да размотри могућност организовања културно-уметничких активности за осуђене који су заинтересовани за учешће у истима.

2.4.5. Обавештавање

2.4.5.1. Штампa

Према наводима службенице третмана, организована је дистрибуција штампе за осуђена лица која су претплаћена на месечном нивоу на одређени часопис који обезбеђује Завод преко поруцбине за кантину.

2.4.5.2. Телевизија

Сва осуђена и прекршајно – кажњена лица имају могућност да прате телевизијски програм у дневном боравку, док је притвореним лицима праћење телевизијског програма омогућено у спаваоницама.

2.4.5.3. Библиотека

У Заводу не постоји посебна просторија за библиотеку, већ је за ове потребе обезбеђено изнајмљивање књига из Народне библиотеке Ужице на основу сарадње коју је Завод успоставио са библиотеком. Књиге се задужују у складу са правилима библиотеке, а осуђени жељену литературу наручују преко службенице третмана која одлази по књиге у библиотеку. Информатор за осуђена лица, као и остали домаћи прописи могу се наћи у дневном боравку осуђених лица.

2.4.6. Посете

Осуђеним лицима омогућене су отворене посете, односно осуђени и посетилац седе заједно у истом делу посете сале, док притворена лица имају право на затворене посете преко стакленог паравана. Према наводима појединих притворених лица, трајање посета је кратко, често само око 10 до 15 минута. Ово је нарочити проблем онима чији посетиоци долазе из удаљенијих делова земље или из иностранства. Према наводима поверенице, посете осуђеним омогућене су 2 пута месечно.

33.

УТВРЂЕНО

Посете лица лишених слободе у Окружном затвору у Ужицу трају мање од предвиђеног 1 часа.

РАЗЛОЗИ

Посета траје најкраће један час.¹⁴⁵

¹⁴⁵ Закон о извршењу кривичних санкција, чл.93.ст.1.

Осим уколико постоји посебна забрана за одређени временски период донета од стране судске власти у посебном предмету, притвореницима ће бити дозвољено: а. да примају посете и да комуницирају са породицом и другим лицима на исти начин као и затвореници....¹⁴⁶

...Сва лица лишена слободе треба да уживају право посете најмање један сат сваке седмице и да имају приступ телефону најмање једном недељно (пored контаката са својим адвокатима)....¹⁴⁷

ПРЕПОРУКА

Окружни затвор у Ужицу ће омогућити лицима лишеним слободе да време трајања посете буде најкраће 1 час.

2.4.7. Пошиљке и комуникација

2.4.7.1. Пакети

Лицима лишеним слободе се омогућује два пута месечно пријем пакета, који се прегледа у присуству лица. У ситуацијама када пакет садржи ствари које лице не може поседовати, исте се враћају доносиоцу непосредно, односно поштом о трошку пошиљаоца или се ствари уништавају и о то се сачињава записник. Дозвољена тежина пакета је до 10 килограма.

2.4.7.2. Новчане пошиљке

Лица лишена слободе имају право на неограничено примање и слање новчаних пошиљки. Новчане пошиљке се уплаћују на депозит лица. На месечном нивоу лица могу трошити одређену суму новца за набавку прехранбених и других ствари за личну употребу које се обезбеђују преко Завода.

2.4.7.3. Телефонирање

Осуђеним лицима омогућено је коришћење телефонских говорнице у Заводу. У Заводу постоје 4 телефонске говорнице и то 2 у приземљу, где су смештена осуђена и прекршајно – кажњена лица разврстана у групу В, а 2 на другом спрату где су осуђени разврстани у групу Б и А. Телефонске говорнице постављене су у ходнику одељења у коме су осуђени смештени. Како осуђени нису закључани у својим спаваоницама, већ могу слободно да шетају ходником, могућност коришћења говорница омогућена је свакодневно. Телефонске картице се купују, односно наручују преко кантине, а такође и родбина има могућност да осуђенима доносе телефонске картице. Службеница третмана је навела да трајање телефонских разговора осуђених и прекршајно – кажњених није ограничено. Са друге стране, осуђена лица су навела тиму НПМ да први позив по пријему може да се обави о трошку Завода. Према наводима притворених лица, нико од чланова породице или њима других блиских лица није обавештен о њиховом пријему у Завод. Током разговора са притвореницима, неколико њих је члановима тима НПМ истакло да су већ пар дана у притвору, а да породица или друга блиска лица нису обавештена о томе. Један притвореник истакао је да је јако забринут, јер нико од њему блиских лица не зна да је у притвору, а код куће има стоку о којој нема ко да се брине, тако да потенцијално може претрпети велики губитак. Према наводима службених лица, притвореници могу о свом пријему у Завод да обавесте блиска лица или чланове породице само преко браниоца.

¹⁴⁶ Препорука комитета министара државама чланицама у вези са европским затворским правилима, бр. R (2006) 2, параграф 99а.

¹⁴⁷ Задржавање у притвору, Извод из 26. Општег извештаја Европског Комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (ЦПТ), параграф 59.

34.

УТВРЂЕНО

О пријему притворених лица, Завод не обавештава њихову породицу или друго блиско лице.

РАЗЛОЗИ

На захтев притвореника завод, без одлагања, обавештава о његовом пријему неког од чланова његове породице или друго њему блиско лице које он одреди, као и дипломатско-конзуларно представништво државе чији је држављанин, односно представништво овлашћене међународне организације јавноправног карактера, ако је у питању избеглица или лице без држављанства.¹⁴⁸

Комуникација и посете могу да подлежу ограничењима и надзору ако то налажу захтеви наставка кривичне истраге, одржавања реда, сигурности и безбедности, спречавања кривичних дела и заштите жртава, али таква ограничења, укључујући конкретна ограничења која наложи судски орган, морају омогућавати минимални ниво контакта.¹⁴⁹

ПРЕПОРУКА

ОЗ Ужице ће убудуће приликом пријема, сваког притвореника поучити о његовом праву на обавештавање чланова породице или других блиских лица о пријему у притвор и на њихов захтев обавештавати породицу или друго блиско лице које они одреде.

2.4.8. Верска права

У Заводу не постоји посебна просторија за обављање верских обреда, али је свим осуђенима омогућено остваривање верских права без обзира на вероисповест. Такође, осуђенима се омогућује и исхрана у складу са верским убеђењима или за време поста. Лица муслиманске вероисповести су тиму НПМ потврдила да им је исхрана обезбеђена у складу са њиховим веровањима. Према наводима поверенице, свештено лице долази само на молбу осуђених и обавља разговор са њима у сали за посете. Ово су потврдила и поједина лица лишена слободе је тим НПМ разговарао. Црквене литургије се не обављају, јер не постоје просторни услови.

2.4.9. Пружање подршке и помоћи осуђенима после извршене казне затвора

Повереничка канцеларија у Ужицу од ванзаводских санкција и мера спроводи кућни затвор и притвор са електронским надзором, кућни затвор без електронског надзора, извршење казне рада у јавном интересу и заштитног надзора код условне осуде, мере забране прилажења, састајања или комуницирања са одређеним лицем. У канцеларији су ангажоване две поверенице, од којих је једна повремено ангажована и на пословима третмана у Заводу, када је службеница третмана одсутна, како је било у тренутку посете тима НПМ.

Праћење извршења мере - кућни затвор са електронским надзором, прати се телефонским проверама и теренским полицијским контролама просторија у којима осуђени станује. Током извршења казне, повереница сачињава „листу праћења извршења казне затвора у просторијама у којима осуђени станује“ где евидентира сваки позив и активност осуђеног током извршења казне, односно да ли је осуђени у време провере био у својим просторијама. По завршетку казне сачињава се завршни „извештај о извршењу казне затворе у просторијама у којима осуђени станује уз примену електронског надзора“ у коме се наводе запажања повереника о осуђеном током извршења ванзаводске санкције, који се после доставља надлежном суду и полицији. Код кућног затвора без електронског надзора, мера се такође прати телефонским путем, а уколико се лице не

¹⁴⁸ Правилник о извршењу мере притвора "Сл. Гласник РС", бр. 132/2014, чл.13.

¹⁴⁹ Препорука Рец (2006)2 Комитета министара Савета Европе државама чланицама о Европским затворским правилима, део II, тач. 24.2

јавља на телефон и повременим полицијским патролама. Казна рада у јавном интересу извршава се на територији где лице станује. Повереница је истакла да је сарадња са локалном самоуправом и месним заједницама добра.

Повереничка канцеларија није почела да спроводи меру подршке и помоћи осуђеном након истека казне коју по Закону о извршењу ванзаводских санкција и мера¹⁵⁰ треба да спроводи и настави са подршком у областима функционисања које су у Заводу маркиране као високо ризичне, како не би дошло до поновног чињења кривичних дела. Управа за извршење кривичних санкција је дописом од 25. априла 2018. године, број 021-02-8/2018-05 поступајући по препоруци НПМ број 25а упућеној у Извештају о посети ОЗ Крушевац, обавестила НПМ да је у оквиру ЕУ твининг пројекта „Јачање капацитета затворског система у РС“ једна од активности и утврђивање и успостављање координисаног система сарадње стручних служби (радници третмана и повереника) током извршења казне и реализације третмана са починиоцима кривичних дела и након отпуста. Такође, наведено је и да је у плану реализација пројекта ЕУ финансираног са циљем успостављање система за социјалну реинтеграцију осуђених лица. У допису је наведено да је израђен и нацрт стратегије за социјалну реинтеграцију и прихват лица након изласка са издржавања казне, а све са циљем ефикаснијег рада повереничких канцеларија.

35.

УТВРЂЕНО

Повереничка канцеларија у Ужицу није почела са пружањем постпеналне помоћи и подршке осуђенима након извршене казне затвора.

РАЗЛОЗИ

Извршења ванзаводских санкција и мера спровode се ради заштите друштва од криминалитета извршењем ванзаводских санкција и мера у заједници са циљем ресоцијализације и реинтеграције осуђених лица.

Послови извршења спровode се приликом одлучивања о кривичном гоњењу, одређивању и извршењу мера обезбеђења присуства окривљеног, извршењу санкције изречене учиниоцу кажњивог дела, извршењу условног отпуста и пружању подршке и помоћи после извршене казне затвора.¹⁵¹

У вршењу послова из своје надлежности повереничка канцеларија сарађује и размењује податке са државним органима, научним установама, органима локалне заједнице, удружењима и другим институцијама које су од значаја за обављање њихових послова.¹⁵²

Послови извршења су:саветовање и пружање подршке и помоћи лицу после извршене казне затвора да избегну поновно чињење кривичних дела;¹⁵³

Повереник за послове извршења израђује појединачни програм поступања за свако лице према којем се спроводи извршење.

Појединачни програм поступања израђује се на основу процене личности, личних прилика, здравственог стања, стручних квалификација, процене ризика и потреба лица према којем се спроводи извршење. Програм се израђује у сарадњи са осуђеним лицем.

Појединачни програм поступања садржи методе, поступке и рокове за његово спровођење, носиоце појединих активности и остале податке од значаја за испуњавање сврхе извршења.

Појединачни програм поступања обавезно садржи преузете обавезе или мере које је одредио надлежни орган.

Лице према којем се спроводи извршење упознаће се са садржином појединачног програма поступања, као и са последицама неизвршења обавеза, прихвати га својим потписом, после чега је обавезно извршавати утврђене поступке и мере.¹⁵⁴

¹⁵⁰ "Сл. гласник РС", бр. 55/2014

¹⁵¹ Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера "Сл. гласник РС", бр. 55/2014, чл.2. ст. 1. и 2.

¹⁵² Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера, чл.3. ст. 4.

¹⁵³ Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера, чл.5.ст.1. тач. 6.

¹⁵⁴ Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера, чл. 10.

Ако служба за третман процени да постоји потреба за пружањем помоћи осуђеном након извршене казне затвора, или осуђени сам затражи помоћ, Повереник ће најкасније у року од месеца дана пре отпуста започети израду програма помоћи.

Приликом израде програма помоћи Повереник сарађује са службом за третман и осуђеним.¹⁵⁵

Програм помоћи је скуп мера и поступака које лице после извршене казне затвора добровољно прихвата, а који се примењује у циљу укључивања у живот на слободи. Програм помоћи се састоји од:

- 1) пружања помоћи приликом проналажења смештаја и исхране;*
- 2) пружање помоћи у остваривању права на здравствену и социјалну заштиту;*
- 3) давања савета у циљу усклађивања породичних односа;*
- 4) пружања подршке и помоћи приликом проналажења запослења, односно довршавања школовања или стручног оспособљавања;*
- 5) успостављања сарадње са надлежним центром за социјални рад у циљу давања новчане подршке за подмиривање најнужнијих потреба;*
- 6) пружање подршке и помоћи у уздржавању од употребе опојних дрога и алкохола;*
- 7) пружање других облика помоћи и подршке.*

На израду програма помоћи сходно се примењују одредбе члана 10. овог закона.¹⁵⁶

Комитет препоручује и да органи Републике Србије до краја искористе услуге повереничких канцеларија за пружање помоћи затвореницима после извршене казне у њиховој реинтеграцији у друштво.....¹⁵⁷

Унапређење сарадње службе третмана и повереничких канцеларија, у циљу боље социјалне реинтеграције и пружања подршке осуђеним лицима након изласка са издржавања казне.¹⁵⁸

ПРЕПОРУКА

Управа за извршење кривичних санкција предузеће мере и активности како би Повереничка канцеларија у Ужицу почела са пружањем услуга помоћи и подршке осуђенима након извршене казне.

2.4.10. ПОСТУПАЊЕ ПРЕМА ПОСЕБНО ОСЕТЉИВИМ ОСОБАМА

2.4.10.1. Малолетници у притвору

У моменту посете, у Заводу се нису налазила малолетна лица у притвору. Према наводима припадника Службе за обезбеђење, то се ретко дешава, јер надлежни судови само у изузетним случајевима одређују притвор за малолетнике. Према његовим сазнањима, око две године уназад нису имали малолетника у притвору, а када се то и деси, малолетници се у притвору распоређују искључиво по одлуци суда, односно за свако смештање малолетног лица у притвор са пунолетним лицима тражи се дозвола судије за малолетнике.

2.4.10.2. Особе са инвалидитетом

Зграда Завода је неприступачна за особе са инвалидитетом или особе са које се отежано крећу, јер не постоји рампа за инвалидска колица, објекти који су у равни (за чији приступ се не користе степенице) а употреба тоалета је немогућа без помоћи других лица. У тренутку посете тима НПМ према службеним подацима није било особа са инвалидитетом.

¹⁵⁵ Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера, чл.56.

¹⁵⁶ Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера, чл.57. ст. 1. и 2.

¹⁵⁷ Извештај за Владу Р. Србије о посети Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (Извештај о посети ЦПТ), ЦПТ/Инф (2016) 21, пар. 44.

¹⁵⁸ Акциони план за спровођење Стратегије за смањење преоптерећености смештајних капацитета у заводима за извршење кривичних санкција у Републици Србији до 2020. године, „Ефикасније спровођење програма поступања у циљу напредовања у третману осуђених“, тач.2.

2.4.10.3. Жене

У моменту посете тима НПМ у притвору није било жена. У Служби за обезбеђење раде 2 жене, што омогућава да радње према женама лишеним слободе, нарочито претресе, обављају службенице.

2.5. ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

2.5.1. Организација

2.5.1.1. Здравствена служба

Према службеним наводима, Завод има Службу за здравствену заштиту, али радно место лекара није попуњено, већ је лекар специјалиста опште медицине ангажован по уговору о делу, а иначе је стално запослен у Дому Здравља у Ужицу. У Завод долази три пута недељно (понедељак, среда и петак), на по неколико сати и то углавном поподне кад заврши смену у Дому здравља. Осталим данима, уколико за то постоји посебна потреба (нпр. код објаве штрајка глађу, повреде, упућивања у самицу и сл.), позива се лекар. Поред тога, за хитне случајеве и термине када лекар није у Заводу позива се Служба хитне медицинске помоћи (СХП), чији лекари интервенишу у просторијама Завода.

Завод има стално (на неодређено време) запосленог једног медицинског техничара, који ради пет дана недељно (пон-пет) од 7:00 до 15:00. Када не ради мења га командирница која је завршила средњу медицинску школу, али која тај посао обавља у униформи, уз своје редовне дужности које има као припадница Службе за обезбеђење.

36.

УТВРЂЕНО

Служба за здравствену заштиту нема стално запосленог лекара и има само једног запосленог медицинског техничара.

РАЗЛОЗИ

Завод има најмање једног лекара и два медицинска техничара, а мора омогућити услуге и једног психијатра.¹⁵⁹

Затвореници би требали имати приступ лекару према потреби, у било које доба дана или ноћи. У просторијама затвора мора увек бити присутна нека особа која је стручна за пружање прве помоћи. У хитним и озбиљним случајевима, треба упозорити лекара, медицинског техничара и управу затвора; активно учешће и ангажман од стране особља које чува затворенике је ту од суштинског значаја.¹⁶⁰

Затворска служба здравствене заштите би требала имати довољан број квалификованог медицинског, болничког и техничког особља, као и одговарајуће просторије, средства и опрему чији је квалитет ако не идентичан барем сличан квалитету оних које постоје у спољашњем окружењу.¹⁶¹

Када је реч о хитним интервенцијама, лекар би увек требао бити доступан на позив. Осим тога, неко компетентан за пружање прве помоћи треба увек да се налази у затворској установи, пожељно неко ко има признату квалификацију медицинске сестре (техничара).¹⁶²

Затворске службе здравствене заштите треба да буду способне да обезбеде лечење и негу, као и одговарајуће режиме исхране, психотерапију, рехабилитацију и друго неопходно, у условима који се могу упоредити са онима које имају пацијенти у спољној средини. У складу са тим треба организовати запошљавање лекара, медицинских сестара и техничара, као и обезбедити просторије, уређаје и опрему. Треба да постоји

¹⁵⁹ Закон о извршењу кривичних санкција („Сл. гласник РС“, бр. 55/2014), члан 24 став 2.

¹⁶⁰ Препорука Комитета министара земљама чланицама Савета Европе у вези са етичким и организационим аспектима здравствене заштите у затворима бр. R (98) 7, чл. 4.

¹⁶¹ Препорука Комитета министара земљама чланицама Савета Европе у вези са етичким и организационим аспектима здравствене заштите у затворима, чл. 11.

¹⁶² Стандарди Европског комитета за спречавање мучења, т. 35. ст. 2. III Општег извештаја [CPT/Inf (93) 12], објављеног 1993. год.

одговарајући надзор над апотеком и дистрибуцијом лекова. Надаље, припремом лекова треба увек да се бави квалификовани кадар (апотекар/медицинска сестра/техничар, итд.).¹⁶³

ПРЕПОРУКА

Управа за извршење кривичних санкција предузеће мере како би се у ОЗ Ужице запослио лекар на неодређено време, као и још један медицински техничар.

2.5.1.2. Здравствене евиденције

У Заводу свако лице лишено слободe има здравствени картон који отвара медицински техничар приликом пријема у Завод. Здравствени картони се чувају у ординацији.

Лица лишена слободe могу остварити увид у налазе о свом здравственом стању и у здравствени картон, а приликом изласка из Завода, уколико им је потребно, могу добити фотокопије лекарских извештаја.

2.5.1.3. Праћење здравственог стања

По изјави командирице са којом је обављен разговор, периодични прегледи лица се не обављају. Лекар, управнику Завода, у писменој форми не подноси извештаје о здравственом стању лица лишена слободe нити препоруке у вези са боравком лица на свежем ваздуху тј. ван затворених просторија, нити у вези са неопходним физичким активностима. Сва комуникација између лекара и управника Завода обавља се усмено.

37.

УТВРЂЕНО

Периодичне извештаје о здравственом стању осуђених, као и налазе и препоруке у вези са неопходним физичким активностима осуђених лекар не подноси управнику.

Лекар не подноси управнику ни налазе и препоруке о количини и квалитету хране за осуђене, побољшању хигијене у Заводу и код осуђених, стању санитарних услова и уређаја, грејања, осветљења и проветравања у просторијама у којима бораве осуђени.

РАЗЛОЗИ

Лекар у заводу дужан је да управнику завода у писменој форми:

- 1) подноси периодичне извештаје о здравственом стању осуђених;
- 2) поднесе извештај увек када установи да је физичко или душевно стање осуђеног нарушено или угрожено због продужења или начина издржавања казне и да препоручи мере за поступање са тим лицем, укључујући и могућност прекида извршења казне;
- 3) даје налазе и препоруке о количини и квалитету хране за осуђене;
- 4) даје налазе и препоруке о побољшању хигијене у заводу и код осуђених, стању санитарних услова и уређаја, грејања, осветљења и проветравања у просторијама у којима бораве осуђени;
- 5) даје налазе и препоруке у вези са неопходним физичким активностима осуђених.

Управник завода дужан је да без одлагања предузима мере из става 1. овог члана које му препоручи лекар.¹⁶⁴

У Закону о извршењу кривичних санкција, у члану 115. став 1. прописано је да је лекар у заводу дужан да контролише смештај, исхрану, хигијену, санитарне и друге услове од којих зависи здравље осуђених (тачка 5).

¹⁶³ Извештај за Владу Р. Србије о посети Европског комитета, т. 72.

¹⁶⁴ ЗИКС, члан 116.

ПРЕПОРУКА

У ОЗ Ужице лекар ће управнику, осим усмено, подносити одговарајуће извештаје и у писаној форми, налазе и препоруке - периодичне извештаје о здравственом стању осуђених; извештај увек када установи да је физичко или душевно стање осуђеног нарушено или угрожено због продужења или начина издржавања казне, као и препоруке за поступање према том лицу; налазе и препоруке о количини и квалитету хране за осуђене; налазе и препоруке о побољшању хигијене у заводу и код осуђених, стању санитарних услова и уређаја, грејања, осветљења и проветравања у просторијама у којима бораве осуђени; налазе и препоруке у вези са неопходним физичким активностима осуђених.

2.5.1.4. Просторије за пружање здравствене заштите

Завод за потребе лекарске ординације користи две просторије, у поткровљу у реновираном делу Завода. Просторије су у одличном стању, чисте, простране, осветљене и адекватно опремљене (радни сто лекара са столицом, отомани, ормари, апарат за мерење крвног притиска, слушалице, сталак за инфузију, као и апарат за ЕКГ, оксиметар, инхалатор и стерилизатор).

Посебна просторија за издвајање оболелих и стационар у Заводу не постоје, као ни стоматолошка ординација.

2.5.1.5. Апотека, подела лекова и терапије

У склопу амбуланте, на зиду се налази мањи ормар који се закључава, а у којем се налази приручна апотека и извесна количина материјала за пружање хитне медицинске помоћи, односно средстава за превијање. Лекар преписује лекове, медицински техничар дели терапију ујутру и у подне, док вечерњу терапију, као и лекове за викенд, у одређено време дистрибуирају припадници Службе за обезбеђење, из унапред припремљених дозера.

38.

УТВРЂЕНО   Поделу лекова лицима лишеним слободе врши немедицинско особље – припадници Службе за обезбеђење.
РАЗЛОЗИ   <i>Став је Европског комитета за спречавање мучења да није у надлежности затворских службеника да деле лекове што је дужност медицинских техничара.¹⁶⁵</i>
ПРЕПОРУКА   У ОЗ Ужице је потребно обезбедити континуирано присуство лица са медицинском квалификацијом које ће, поред осталих професионалних активности, вршити поделу лекова, како се не би дешавало да тај посао обавља немедицинско особље.

2.5.2. ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕДИ

Због повремениог рада лекара у Заводу није организовано 24 - часовно дежурство здравственог радника, али се лекар позива ван радног времена уколико за то постоји потреба (нпр. код објаве штрајка глађу, повреде, упућивања у самицу и сл.). Поред тога, за хитне случајеве позива се Служба хитне медицинске помоћи, чији лекари интервенишу у просторијама Завода. Налази ових прегледа се уносе у Протокол прегледа и потписују од стране лекара СХП који интервенише. Протокол лекарских прегледа налази се у Дежурној служби и доступан је немедицинском особљу.

39.

УТВРЂЕНО   Протокол лекарских прегледа није ограничен искључиво на медицинско особље, већ су информације из ова документације доступне и припадницима Службе за обезбеђење.
РАЗЛОЗИ   <i>Медицинска тајна, односно поверљивост информација у затворима морају да се поштују на исти начин као и у заједници. Чување медицинске документације је обавеза лекара.¹⁶⁶</i>   <i>Сваки пацијент има право на поверљивост свих личних информација које је саопштио надлежном здравственом раднику. Забрањено је да надлежни здравствени радник саопшти другим лицима личне податке о пацијенту из става 1. овог члана.¹⁶⁷</i>

¹⁶⁵ Извештај о посети Кипру [СРТ/Inf (2012) 34] §80.

¹⁶⁶ СРТ/Inf (93) 12, § 50

¹⁶⁷ Закон о здравственој заштити, став 1.и 2. члана 30.

ПРЕПОРУКА

ОЗ Ужице ће обезбедити да приступ медицинској документацији и другим евиденцијама које садрже медицинске податке и личне информације пацијената, а које се чувају амбуланти, има искључиво медицинско особље.

Лекарски прегледи се по правилу обављају без присуства немедицинског особља, осим уколико лекар не сматра за неопходно да прегледу присуствује и припадник Службе обезбеђења.

У току 2017. године је, према службеним подацима извршено 1176 прегледа.

2.5.2.1. Прегледи по пријему

Након пријема у Завод лекар обавља здравствени преглед лица лишеног слободе свог првог радног дана. Преглед се састоји од разговора и прикупљања анамнестичких података, процене радне способности, општег физикалног прегледа, мерења крвног притиска, анализе евентуално донете медицинске документације и одређивања терапије. Током прегледа припадник Службе за обезбеђење присуствује само у изузетно ретким случајевима.

40.

УТВРЂЕНО

У Заводу лекар не прегледа свако лице лишено слободе одмах након пријема у Завод.

РАЗЛОЗИ

Лекар у Заводу је дужан да: прегледа сваког осуђеног одмах након пријема у завод, по повратку у завод са привременог одсуства о пре отпуштања из завода¹⁶⁸.

Док су у затвору, затвореници би требало да имају приступ лекару у било ком моменту, без обзира на режим лишавања слободе¹⁶⁹.

Сваки пацијент мора имати сопствени здравствени досије који садржи дијагностичке информације као и евиденцију о току његове болести, те о свим посебним испитивањима којима је био подвргнут¹⁷⁰.

Осуђени има право да буде упознат са налазима о његовом здравственом стању и садржином његовог здравственог картона, осим у случајевима предвиђеним прописима који уређују здравствену заштиту. Осуђени има право да фотокопира своју медицинску документацију о свом трошку¹⁷¹.

ПРЕПОРУКЕ

Лекар у ОЗ Ужице ће прегледати сваког притвореника и лице на извршењу казне затвора одмах након пријема у Завод.

Редовни прегледи лица лишених слободе се врше по њиховом повратку у Завод са привременог одсуства дужег од 48 часова (викенда) и пре отпуштања из Завода.

2.5.2.2. Прегледи по захтеву

Процедура обавештавања лекара када се неко лице жали да је болесно, заснива се пријави лица Служби за обезбеђење, која потом обавештава лекара. Списак пријављених за преглед саставља Служба за обезбеђење и доставља лекару данима када лекар долази у Завод.

¹⁶⁸ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 115, ст. 1.

¹⁶⁹ Стандарди ЦПП-а, чл. 34

¹⁷⁰ Стандарди ЦПП-а, чл. 39

¹⁷¹ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 114, ст. 5.

Уколико је потребно извршити специјалистички преглед ван Завода, лекар пише упут. Прегледи се обављају у најкраћем могућем року, а повремено се јављају проблеми у организовању спровођења у случајевима немогућности превоза због недостатка службених возила или радника обезбеђења која би била у пратњи.

2.5.2.3. Прегледи у посебним случајевима

Лекар пре упућивања лица на издржавање мере усамљења и самице прегледа лице.

Лекар свакодневно прегледа лице које штрајкује глађу. Преглед се састоји од уобичајеног физикалног прегледа, као и мерења телесне тежине и лабораторијске анализе узорка урина.

2.5.3. ЛЕЧЕЊЕ И ИНТЕРВЕНЦИЈЕ

Лечење осуђеног се спроводи искључиво уз његов пристанак. Одбијање терапије се уписује у здравствени картон лица.

2.5.3.1. Лечење и интервенције у Заводу

У Заводу се пружа основна здравствена заштита – општи лекарски преглед, спроводи се одређена терапија (орални и ампулирани тип терапије), а врше се и мање интервенције у виду превијања.

Завод улаже напоре да се лицима лишеним слободе обезбеде сви потребни лекови, као и да им се организују сви потребни прегледи лекара специјалиста. Такође, већином се излази у сусрет лицима који имају свог изабраног лекара психијатра или стоматолога, те им се организује преглед баш код тог одређеног лекара. Уколико лекови преписани од стране лекара специјалисте нису на позитивној листи, лицима је омогућено да за свој рачун исте набаве, а куповину обавља техничар.

2.5.3.2. Лечење и интервенције ван Завода

Лица лишена слободе се у случајевима потребе за специјалистичким прегледима упућују у Здравствени центар Ужице, а у посебним случајевима, као и у случају потребе за специјалним психијатријским третманом, и у Специјалну затворску болницу у Београду.

2.5.3.3. Стоматолошка заштита

У ОЗ Ужице не постоји зубна ординација, тако да се стоматолошки прегледи обављају ван Завода. Утврђено је да се не врши редовна, периодична стоматолошка контрола. Према наводима службеника, лицима је омогућено да остваре поправке и вађење зуба у Дому здравља, а о свом трошку и код стоматолога по избору. Поједина лица су се тиму НПМ пожалила да се одуговлачи са лечењем зуба како би Завод избегао трошкове. Овим лицима је стоматолог навео да решавање проблема са зубима који имају није хитно.

2.5.3.4. Лечење душевно оболелих лица

Лекар психијатар не долази у Завод, већ да се лица по потреби одводе у Општу болницу Ужице на прегледе. Током првог лекарског прегледа по пријему у Завод, лекар обраћа посебну пажњу на то да ли је прегледано лице душевно оболело, односно да ли постоје неки ментални поремећаји. По процени лекара издаје се упут за преглед код лекара психијатра.

2.5.4. ПОСЕБНИ АСПЕКТИ ЗДРАВСТВЕНЕ ЗАШТИТЕ

2.5.4.1. Заразне болести

У Заводу је у тренутку посете било два лица заражених хепатитисом Ц. Према службеним наводима, у Заводу се не врше тестирања на заразне болести.

2.5.4.2. Болести зависности

Од болести зависности у Заводу је, према службеним наводима, у тренутку посете било једно лице на метадонској терапији. Према наводима тог лица, он је на метадонској терапији био и пре доласка у Завод, а овде му је омогућено да са истом настави и током извршења казне затвора.

2.5.4.3. Повређивања

У Заводу се води посебна евиденција о повредама осуђених - књига повреда, у исту се уписују наводи повређеног о настанку повреде, као и налаз лекара. Осим у овој књизи, повреде се евидентирају и у здравственом картону.

У случајевима повреде лица лишених слободе лекар интервенише одмах, или у најкраћем року по позиву (долази од куће).

2.5.4.4 Штрајк глађу

Према подацима који су достављени НПМ, у Заводу је током 2017. године било 25 штрајкова глађу.

Према службеним наводима, лица која објаве штрајк глађу се издвајају у посебну просторију-спаваоницу, из разлога што постоји могућност да та лица добијају храну од других осуђеника, док се формално изјашњавају да штрајкују глађу.

41.

НПМ је става да лица која објаве штрајк глађу не би требало по правилу издвајати у посебну просторију. Према тим лицима потребно је предузети све расположиве мере да се евиденције здравственог стања воде у складу са Малтешком декларацијом¹⁷². Лице које је објавило штрајк глађу се издваја у посебну просторију само уколико одређене конкретне околности или понашање лица представљају опасност за безбедност, а сама објава штрајка глађу не представља било какав безбедносни ризик.

Преглед лица која штрајкују глађу се уписује у протокол и здравствени картон. Преглед ових лица је свакодневан, обавља га лекар и/или техничар, а састоји се од уобичајеног физикалног прегледа, као и мерења телесне тежине, висине крвног притиска и лабораторијске анализе узорка урина.

2.5.4.5. Изложеност дуванском диму

Услед ограниченог простора и великог броја пушача, не постоје техничке могућности да се непушачи смештају у одвојене просторије од пушача.

2.5.4.6. Смртни случајеви

Према службеним наводима у Заводу није било смртних случајева током 2017. године, нити 2018. године.

¹⁷² Декларација о штрајку глађу (Усвојена на 43. Светској Медициноској Скупштини, Малта, новембар 1991. г., ревизија 1992. г., Марбеља, Шпанија).

2.5.6. ЗДРАВСТВЕНИ НАДЗОР

2.5.6.1. НАДЗОР НАД РАДОМ ЗДРАВСТВЕНЕ СЛУЖБЕ

Министарство здравља није надзирано стручни рад и пружање здравствене заштите у Заводу.

42.

УТВРЂЕНО

Надзор над стручним радом здравствене службе, односно лекара у Заводу, Министарство надлежно за здравство није обавило.

РАЗЛОЗИ

Стручни рад здравствене службе у заводима надзире министарство надлежно за здравство.¹⁷³

Спољна провера квалитета стручног рада може бити редовна и ванредна.

Редовну спољну проверу квалитета стручног рада организује и спроводи Министарство, на основу годишњег плана провере квалитета стручног рада који доноси министар.¹⁷⁴

ПРЕПОРУКА

Министарство здравља ће без одлагања извршити стручни надзор над радом лекара у Окружном затвору у Ужицу.

¹⁷³ ЗИКС члан 276.

¹⁷⁴ Закон о здравственој заштити члан 208. ст. 1. и 2.